

HOTĂRUL

LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC

ANUL IV. Nr. 4.

ARAD

APRILIE 1937

CUPRINSUL:

Fane George Pajiște ...	Invierea -- versuri --
Ștefan Popovici ...	Ochii tăi...
Ștefan Ieșanu ...	Problema educației în școală
Maria Botiș-Ciobanu ...	Sonet
Ed. I. Găvănescu ...	Din zilele noastre grele
Augusta C. Rubenescu ...	Traista cu crin
Petre Neagoe ...	Ileana din Aciliu -- Fragment --
Al Negură ...	Scrisoare -- versuri --
Prof. Const. Rudneanu ...	Dr. Pavel Vasici
Sabin Veselie ...	Poezia d-lui Lucian Blaga
Iuliu Sabin ...	Zvonuri din adânc -- versuri --
Vasile Cilibia ...	Pe ruinele liberalismului capitalist
Pan ...	Cronica rimată
Lucian Emandi ...	Mama -- versuri --

DĂRI DE SEAMĂ:

N. D. C. ... Activitatea bibliotecii Palatului Cultural
în anul 1936

CĂRȚI: MARCEL OLINESCU: „Eu” poeme în versuri și linii (a. n.) — GEORGE SOFRONIE: Principiul naționalităților în tratatele de pace din 1919-1920 (i. i. p.) — G. K. CONSTANTINESCU: Ereditate și Eugenie (R. Gor)

INSEMĂRI: Petre Neagoe, — Profesorul Sextil Pușcariu (i. i. p.), — Pagini literare (a. c.), — „Ideia” (R. G.)

NOTE despre: Eugeniu Dublea, — Bebs Delavrancea, — „Libertatea” (i. i. p.), — Tiberiu Vuia: Poeme (P. S.) .

HOTARUL apare lunar sub îngrijirea unui comitet de redacție alcătuit din membrii „*Ateneului Popular*” și din câte un reprezentant al societăților culturale federalizate: *Astra*, *Institutul Social Banat-Crișana* despărțământul Arad, *Concordia*.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

ARAD,

Strada Vasile Goldiș 6

ABONAMENTE :

Autorități, întreprinderi, instituții	Lei 500
Biblioteci și Particulari	Lei 200
Preoți, învățători, studenți	Lei 100

Manuscrisele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii. Autorii sunt rugați a le trimite scrise la mașină pe o singură pagină. — Cele nepublicate nu se înapoiază.

201582

HOTARUL

LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC

ANUL IV. Nr. 4.

ARAD

APRILIE 1937.

INVIEREA

Din slăvi de ceruri cu foc s'a pogorît
Peste golgota vieața eternă.
Isus Hristos cu braț de cruce pernă,
Păcatul lumii în veci a ispășit.

Lumina pătrunse'n-a lumii țârnă
Și'n două catapeteasma a plesnit;
Păgânitatea de-apururi s'a 'ngrozit.
Hristos s'a ridicat în viața eternă...

Apostolii încep lumea s'adune
Minunea cea mare propovăduind;
Dumnezeu crește în inimi creștine.

Se umple lumea de marea minune:
„Hristos a 'nviat din morți pre morți călcând,
Celor din mormânt vieață dăruind”.

FANE GEORGE PAJIȘTE

Ochii tăi . . .

Ochii tăi sunt lumini de ciută — cărări
pripor — adâncuri de pădure, vremuesc
veleatul aceluiaș, mereu aceluiaș dor.

* * *

Atunci când mi-e sufletul greu și sunt
de singur de-aud glăsuind în mine tăcerea
înec în întunericul ochilor tăi și caut acolo
dină, hodină luminoasă.

* * *

Câteodată în deschizătura desigurilor
rei bat funigei de raze... Ferestrele ochilor
deschid atunci larg, larg și lumina îmbrățiș
întunericul pentru că bucuria are o soră
în durere.

* * *

Ochii tăi luminoși sunt mai grei decât
cu poarta negurei trasă. În strălucirea lor
goita mea durere primește în ascunzișuri
răsfârngerii de luminiș... Și lumina ucide —
teamnă de ea...

* * *

Arată-mi poteca liniștei, domolind pa
molcomind sbuciumările și închide ușor în
tăi cu zăvorul pleoapelor, sufletul unui în

Ștefan Pop

PROBLEMA EDUCAȚIEI ÎN ȘCOALĂ

Este, fără îndoială, una din cele mai serioase probleme ce se pun generației noastre.

Căci nici viața de familie, așa de redusă — în unele păături sociale — în ce privește rosturile ei educative, nici alte instituții de creștere n'ar trebui să se poată măsura nici ca întindere și nici ca intensitate cu influența educativă exercitată de școala organizată de Stat pe întreg teritoriul său.

Căci nu este nimeni mai chemat să prezideze la modelarea societății și chiar fizică a viitoarelor generații decât reprezentantul autorizat al intereselor tuturor claselor sociale, care este sau ar trebui să fie: **Statul**.

Chiar din școala primară, tinerile generații fac cunoștință, mai de aproape cu țara unde locuiesc, cu neamul din care fac parte, cu străbunii cu mari merite pentru țară și neam, cu comorile de simțire și gândire ale generațiilor trecute și prezente, pentru a învăța, din fragedă copilărie, a se solidariza, a se identifica cu Statul din care fac parte.

Statul are un interes primordial ca locuitorii săi să fie cât mai pătrunși de acest spirit de solidaritate cetățenească, de aceea i s'a impus obligativitatea și gratuitatea învățământului primar.

Pentru a da un exemplu, țin să amintesc că după războaiele țărănești din 1907, s'au luat diferite măsuri economice pentru ușurarea traiului țăranului și, dacă s'a mărit numărul jandarmilor urași, nu-i mai puțin adevărat că s'o sporit și numărul școlilor rurale și al învățătorilor cu menirea expresă de-a lumina masele țărănești asupra interesului ce au de-a fi solidare cu Statul.

În afară de această educație cetățenească și în afară de cercetările pur științifice ce încumbă Universităților, școala primară, precum și celelalte școli de orice grad au menirea de-a contribui și la înzestrarea elevilor cu cunoștințele necesare menite a le ușura viața sau a le procura posibilități variate de acțiune pentru asigurarea traiului lor de toate zilele.

Dacă, deci, **pe de-o parte** școala trebuie să „**solidarizeze sufletul cu societatea**” după cum se exprimă sociologul St. Zeletin, deci să adapteze tinerile generații la realitatea socială, în care vor trăi ca cetățeni, **pe de altă parte** școala trebuie să pună la dispoziția societății și elemente capabile a îndeplini anumite funcțiuni sociale necesare oricărei societăți omenești. De aici nevoia școlilor practice recum sunt cele comerciale, industriale, normale, militare, semi-marii etc. după cum și menirea Universităților de-a se ocupa nu numai de probleme pur științifice, ci de-a oferi societății și elemente

pentru îndeplinirea a orice fel de funcțiune în Stat precum: magistrați, profesori, medici, avocați, ingineri, etc.

Iar dacă acum ne vom întreba de școala își îndeplinește ceaștă menire a ei, sau cari sunt criticile cari se aduc organizațiilor noastre școlare, **de ieri și de azi**, răspunsul aproape unanim, ca se dă, este acesta:

1. Școala are o influență minimă, dacă nu chiar una în serău, după cum vom arăta mai jos, asupra viitorilor ei cetățeni, deci aproape nici o influență educativă, cea ce l'a făcut pe D. Profesor N. Iorga să scrie un articol în ziarul „Neamul Românesc” intitulat „**Jos Școala**”.

2. Școala nu pregătește de cât elemente foarte slabe pentru profesiunile practice, dovadă, dezertarea aproape a tuturor acestor elemente dela menirea lor naturală pentru care s'au pregătit și fugierea lor într'un ungher „cât de modest” în bugetul Statului.

Și pentru a nu cita decât criticile unor oameni cărora nu li poate tăgădui nici competența și nici autoritatea morală, vom cepe cu unele critici mai vechi:

MIHAIL EMINESCU

cea mai cuprinzătoare minte a tuturor problemelor românești scrie despre școală în general (între anii 1877 și 1880) următoarele:

„Ușurința cu care tinerii ia noi discută oameni și lucruri, expresiile de care se servesc, suficiența și lipsa de naivitate, e un semn că avem de-a face cu oameni îmbătrâniți înainte de vreme, cărora le-am prezice de pe acum o viață de statornicie și impotență morală”.

„Aceasta-i pedeapsa ce ne-o dă Dumnezeu, pentru că am făcut din școli mai unelte, în care se ingrămădește învățarea unei mulțime de cunoștințe, fără să fi îngrijit de loc pentru creșterea inimii și caracteru ui, căci nicio tăria unui popor n'a stat în instrucție și numai în instrucție, ci totdeauna în creștere. O cunoștință, mai ales în școlile secundare, care nu are rol educativ, e o cunoștință stearpă și nefolositoare” (citat după D. Murărașu: Naționalismul lui Eminescu, pag. 209).

Iar mai departe:

„Efectele sociale ale învățământului sunt dezastruoase, căci dă doară cărui posibilitatea de a căpăta o slujbă”.

„Astfel activitatea intelectuală a generației actuale pare a se mistui în gura direcției a câștigului fără muncă, pe acele mii de cărări ale influențelor, pe cari le deschide atotputernicia demagogică, în socoteala însășă a paguba poporului. O imensă plebe de aspirații la funcțiuni, iată ce a scintilă în învățământul democratic”. (Citat după acelaș, pag. 211).

Cauzele?

Eminescu răspunde:

„Toată organizația noastră socială rea, de aceea și școala e o ficțiune. Iar altă dată, vorbind de școala rurală, arată că mediul social și administrativ face ca școala să fie aproape un lucru de prisos.

P. P. CARP

fost prim-ministru și șef a partidului conservator, are următoarele aprecieri cu privire la învățământul profesional:

(Citez din expunerea de motive la proiectul de lege pentru școlile profesionale din 1893).

„D-lor ministru, rezultatele obținute de școlile noastre profesionale sunt atât de puțin satisfăcătoare, încât simțul cel mai elementar al datoriei ne impune să ne dăm seama de cauzele răului și să procedăm apoi la înlăturarea lor”.

Iar mai departe.

„Toți profesorii dela diferitele școli profesionale au fost de părere că școlile profesionale nu corespund menirii lor, pentru că ele se ocupă aproape exclusiv cu teoria și numai în limite foarte restrânse cu practica...”

„Un elev dela școala de meserii, care cunoaște desemnul, care are noțiuni, serioase despre legile dinamice, care e instruit despre proprietățile diferitelor mentale, va fi cu toate acestea un rău mecanic, dacă nu va învăța în școală chiar și aplicațiunea practică a cunoștințelor sale”.

„Școlile de meserii trebuie să fie înzestrate cu adevărate ateliere în care ucenicul să devie meșter”. Chestiune de foarte mare actualitate și astăzi, (Citat după C. Gane: P. P. Carp și locul său în Istoria Politică a țării, vol. II).

Profesorul Universitar SIMION MEHEDIŢI,

fost Ministru al Școlilor, în broșura sa apărută în 1919 intitulată „**Altă creștere**” cere „**Școala Muncii**” în locul „Școlii cărții” de astăzi, care în loc de-a întări trupul și împlini mintea, schilodește copilul. Ca un râu care bate mereu în malul stâng, școala de azi se ocupă mai toată vremea de jumătatea stângă a cerului: **vorbe vorbite și vorbe scrise...** dela abecedar până la Universitate, deși desvoltarea conștiinței și a genului omenesc, așa cum ni-o arată antropologia, pedologia, psihologia, pedagogia și etnografia ne duce la o singură încheiere: **în afară de muncă efectivă, toate căile creșterii în școală sunt false.**

„Căci munca desvelește darul din creierul cuiva mai de grabă decât o mie de cărți. Cel înzestrat de Dumnezeu cu o pricepere deosebită, dela o vreme nu mai face lucrul lui la fel cu al altora, ci născoceste ceva nou; iar când vede că noscocierea întimpină greutăți venite din neștiința lui, el se apucă grabnic de lucru, învățând cu mare bucurie ceea ce *trebuie*, ca unul care știe bine că-i este în adevăr de folos. Și astfel din mijlocul muncii sale de toate zilele, ca un paiangen, lucrătorul cel deștept se mută când spre un colț, când spre celălalt, aci înnoadă un fir, dincolo desleagă un nod spre a lega altul și peste tot țese mereu *acelaș gând*. Așa se pregătește specialistul adevărat, omul care nu numai *știe*, sau i se pare că știe, ci și *poate* în adevăr. Dela *special*, el pășește spre *general*, urmând drumul firesc pe care a mers neamul omenesc, de când omul s'a sculat în două picioare și-a pus mâna pe uncaltă cea dintâi — *coșitul*, din care a scos apoi tot ce se găsește în fabricile și arsenalele moderne”.

Aceasta este o metodă de aplicat în special în școala primară și în învățământul practic, după părerea noastră.

Sociologul ȘTEFAN ZELETIN

În studiul său „Neoliberalismul” apărut în 1927 are următoarele aprecieri despre școală:

1. „Școala română a fost și este încă străină (de interesele noastre). Ea a dat un învățământ exotic, constând dintr'un mănunchiu de formule de primut. Decât, asemenea formule sunt ecoul unor condiții sociale străine au un rost numai în țara lor de naștere. De aceea românul, care va începe să înțeleagă propria sa țară cu ajutorul acestor abstracții exotice, va cădea în o prăpastie între ideile sale și societatea în care trăiește și se va simți străin și nenorocit în propria sa țară. (Pag. 217)”.
 ș
 lic
 spo
 ast
 să
 lei
 iif

Și dacă ca exemplu formula democrației și liberalismului a searan; și deoarece se constată că între aceste formule exotice și realitățile noastre sociale este un abis, în loc să abandoneze formule exotice, cei mai mulți osândesc propria noastră societate și o cretează drept reacționară și absurdă.
 sco
 in
 p
 loa

„Și astfel școala română — continuă Zeletin — face ceea ce face într'ambianță socială și culturală: ea face critică socială. Din lecțiile de istorie, literatură, filosofie, copiii aud zi cu zi acelaș cântec, de cum intră până din școală: că făuritorii societății românești de astăzi au fost streini de neamul nostru, că din această pricină ei n'au înțeles sufetul român, ci n'au dăruit instituții, care nu se potrivesc cu nevoile noastre sufletești, etc.”
 ace
 le
 Ra

„În felul acesta școala „răsvrătește sistematic sufletele tinere împotriva cetățării noastre de azi”.

„De aceea, continuă Zeletin, trebuie să găsim mijlocul de-a împăca sufletele copiilor noștri cu societatea noastră”.

„Trebuie să deprindem pe copiii noștri să meargă de-a dreptul la realitatea lor socială proprie, să o înțeleagă prin formule create din chiar studiul al condițiilor noastre sociale concrete. Abia pe această cale vom găsi formu'a unui învățământ cu adevărat național (adecă potrivit nevoilor noastre)”.
 obs
 în
 apr
 veș
 la r

Și conchide:

„Așa dar, baza și esența unui învățământ românesc național, care să mădească suflete române naționale este „*Sociologia României moderne*”.

În felul acesta, crede Zeletin, noii cetățeni ieșiți din școală „n'ar mai vorbi limba disprețului față de așezarea socială în care trăim”, ceea ce nu înseamnă, adăogăm noi, că trebuie să accepțăm ca fiind rezultatul unui determinism istoric de neînlăturat și fără să facem absolut nici o critică) întreaga formă și direcție de dezvoltare a instituțiilor noastre politico-sociale din epoca revoluției noastre naționale.
 sco
 fare
 ven
 aici
 bine
 de f
 jum
 cu c
 mul

Am citat câțiva din criticiile învățământului nostru, cunoscute mie, fără nici o pretenție de-a fi lămurit complet chestiunea deoarece criticile lor, cunoscute în cercuri largi, ating funcțiunile esențiale ale școlii, funcțiuni despre cari am vorbit la începutul acestui articol. Adecă școala — instrument de educație pentru scopurile ideale și naturale ale unui neam (Eminescu, Zeletin), școala — mijloc de educație și pregătire individuală pentru nevoile vieții (P. P.oni Simion Mehedinți).

Toți sunt de acord în a constata cât de departe suntem de realitate ce așteptăm dela școală și toți indică și drumul pe care-l putem ajunge la o școală mai bună.
 prin
 ind

Mi-am permis a cita la întâmplare pe acești scriitori, oameni politici și oameni de știință, pentru a demonstra că nemulțumirile

societății cu școala ei au o origine mai îndepărtată și că acele critici sunt aproape aceleași cari se aduc școlii și astăzi, adevărat în special: lipsa ei de influență morală asupra educației tinerilor și asupra spiritului public.

Astăzi acest spirit public, la formarea căruia școala ar trebui să contribuie în primul rând, este mai nebulos ca oricând. Diferențele generații nu se mai înțeleg între ele, ca și când ar vorbi limbi diferite.

Înainte ca răul să prezinte simptome alarmante, trebuie repusă școala în funcțiunea ei cea mai nobilă, adevărat de-a putea contribui în cea mai largă măsură la pregătirea și formarea unei atmosfere prietnice muncii omenesti pusă în slujba progresului social sub toate raporturile.

Cum se poate obține o școală care să contribuie la formarea acelui spirit, ne-o spune Dl. Profesor Nicolae Iorga în „**Noua Direcție în învățământul Românesc**”, direcție expusă în 4 conferințe la Radio, publicate de curând în volumul „Sfaturi pe întunec”.

Să începem cu școala primară

Dacă societatea românească de astăzi se prezintă pentru orice observator atent, ca fiind împărțită în două, aceasta se datorește în primul rând și pentru 9/10 învățământului.

De-o parte „o masă imensă de țărani, cari, chiar dacă s'au apropiat de școală, nu au folosit nimic dintr'ânsa în ceia ce privește rostul lor. Adevărata învățătură este aceea care ajută pe om la rostul lui, străin de dânsul. Și un țaran care, după ce a mântuit școala primară, lucrează pământul lui tot așa de rău, un țaran care, alături de agricultura lui nu știe să găsească alt izvor de venit, care și agricultura aceasta o face pe linia strămășească, fără nici o îndreptare și fără nici un fel de adaos... țaranul acesta mai bine nu ar fi învățat la școală.

Iar pe de-asupra acestor țărani, rămași ca în vremurile vechi, se întinde o clasă ieșită din școli mai înalte, care, cel puțin pe jumătate, vede în Stat izvorul nesecat al unor venituri căpătate cu cât se poate mai puțină muncă, o clasă care are de zece ori mai multe pretenții decât munca pe care o cheltuiește”.

Nefiind adaptată în special nevoilor populațiunii rurale, „școala primară dela țară, nu a fost decât o preparație pentru ca elevul să fugă dela țară și să vină la oraș”.

De aceia D-nul Iorga cere ca școala primară să fie organizată după nevoile de viață ale fiecărei regiuni. Școala să fie un îndreptar și un sfătuitoar de toate zilele pentru săteni. În școala primară să se facă cât mai puțină teorie, cât mai multă educație (educație prin muncă) și chiar educație profesională după caracterul locului unde funcționează școala.

Școala să fie organismul de căpetenie al fiecărui sat.

La oraș școala primară urmează a fi adoptată condițiunilor de viață ale orașenilor.

Învățământul secundar

Pentru întreg învățământul secundar, fie că este vorba de liceu propriu zis, liceu industrial sau comercial, școală normală sau seminarii, Dl. Iorga cere ca bază a acestui învățământ un gimnaziu cu 4 clase, care, pe lângă predarea unelor cunoștințe care are cineva neapărată nevoie în viață, să fie destinat în întregime culturii generale, adică formării omului dinăuntru, a omului armonios, a omului sănătos, a omului cu iubire pentru lucruri vrednice și folositoare, a omului capabil de-a da de la dânsul, a omului care cere prea mult, — căci, adăogă Dl. Iorga, „nici-o specialitate poate să fie în adevăr folositoare pentru oameni..., decât când înfringe rădăcinile într-o cultură generală, ea însăși, legată de tinctele cele mai vechi, și cele mai sănătoase ale unui popor.

În acești patru ani de gimnaziu să se învețe matematici, științe naturale, avându-se în vedere în toate științele aceste părți educative și umane, să se învețe limbi străine și să se facă cât mai multă cultură literară (bună, bine înțeles), care formează nu numai stilul, dar însuși sufletul omenesc.

În concepția D-lui Iorga, gimnaziul nu este o treaptă pe care să ajunge la alte școli mai înalte, ci un învățământ complet, al cărui num, menit să ofere o bază sănătoasă pentru orișice fel de activitate viitoare.

Liceul este pregătirea pentru cultura generală la un nivel ridicat. El trebuie să dea lucruri, cari mai târziu se vor învăța fundamental la Universitate. De aceea a fost reformat și baremul de examen, care nu mai este un examen de reproducere a cunoștințelor de cultură generală a elevilor.

În ce privește **școlile practice superioare de comerț și meșteșuguri** (astăzi licee comerciale și industriale) Dl. Iorga cere ca în aceste școli să se dea atențiunea principală activității practice, care trebuie să primeze aceste școli.

În afară de aceasta, se va stărui cu toate mijloacele la formarea în coală a aceluși spirit comercial și de atelier, așa de necesar pentru ca aceste școli să nu producă noi candidați la slujbă în Statului.

Să miroasă a negustorie și atelier în aceste școli, după cum miroasă în seminarii trebuie să miroasă a smirnă și tămâie.

Dl. Iorga cerea punerea pe aceiași treaptă a școlilor practice și liceele, prin introducerea lucrului manual în licee. Această idee a fost realizată însă prin numirea școlilor superioare de comerț și meșteșuguri și meserii drept „Licee comerciale” și „Licee industriale”.

Ca metodă psihologică măsura a fost bine venită. Nu știu dacă și din punct de vedere practic va fi tot așa, nu știu adică (vorba d-lui Iorga) de acum încolo va miroși mai mult în aceste școli a negustorie și atelier.

Deși Dl. Iorga concepe un mic gimnaziu ca mijloc de educație în vederea a orișicărei ocupațiuni căreia s'ar dedica ulterior, el este totuși pentru comerț, având în vedere că sunt atâtea lipsuri deplinite și mai ales în ce privește pe negustorii mici, D-sa aduce în ființă un număr de școli inferioare de comerț pentru pregătirea elevilor.

telor necesare micului negoț. Dar și în aceste școli, atențiunea principală se va acorda culturai generale, ca și în gimnaziu, mărghinându-se la strictul necesar predarea materiilor principale speciale de care are absolută nevoie în viață viitorul comerciant.

În ce privește **Universitatea**, dl. Iorga o concepe absolut autonomă în ce privește direcția învățământului și grija pentru nevoile ei.

Deși, prin întreaga sa dezvoltare, Universitatea ar urma să se ocupe exclusiv cu căutarea adevărului în diferite domenii, fără prea multă considerație pentru nevoile vieții practice, totuși dl. Iorga îi amintește că Universitatea nu este chemată ca să trăiască „ca o cetățuie de sine stătătoare, ci pentru a se împărtăși de toate curentele care vin din societate și pentru a trimite acestei societăți toate acele sugestii și pentru a exercita asupra ei toate acele influențe de care societatea are nevoie”.

Pentru cazul că Universitatea nu ar putea produce și elementele de cari are nevoie Statul pentru exercitarea funcțiilor sale, liber este Statul să creeze noi instituțiuni de cultură, având exclusiv această menire, căci între rolul Universităților, „cultivatoare de adevăr și pregătitoare de practicieni, este un conflict de fiecare ceas”.

Adoptându-se complect în legislația școlară această concepțiune despre rolul învățământului în general, noi credem că s'ar rezolva cu bine această chestiune, a școlai, așa de desbătută în ultimul timp, spre binele și al elevilor și al profesorilor și al societății în general, care așteaptă o îndrumare mai fericită a ei, aș putea zice o însănătoșire a ei, prin școală.

Cum stau astăzi lucrurile ne învățăm încontinuu într'un cerc vicios. Elevii se plâng de programe încărcate, profesorii, în special cei cari examinează la bacalaureat, se plâng de lipsuri esențiale în cultura generală a elevilor.

Raționalizându-se programele, în vederea ajungerii scopurilor enunțate de dl. Iorga mai sus, credem, că s'ar putea realiza amândouă dezideratele: 1. dezideratele **elevilor**, cărora li s'ar reduce programele, eliminându-se tot ce s'ar găsi ca fiind lucru de prisos atât pentru cultura generală a elevului cât și pentru viața lui practică; 2. dezideratele **profesorilor**, cari ar avea ocaziunea să constate o mai bună pregătire a elevilor.

Iar societatea primind din școli elemente sănătoase sub raportul concepțiilor sociale și mai bine pregătite pentru lupta vieții, ar fi mulțumitoare școlai pentru opera de însănătoșire socială la care ar fi contribuit.

Astăzi societatea acuză școala de tot dezechilibrul ei, școala acuză societatea și ambianța generală că-i paralizează orice operă de educație.

Dar dacă cineva tot trebuie să înceapă a combate răul, noi credem, că tot școala este cea chemată să rupă acest cerc vicios, căci are cele mai largi posibilități de acțiune educativă, natural cu o condițiune: Școala să fie conștientă de scopul pe care îl urmărește; acest scop să fie limpede formulat și mijloacele pentru ajungerea lui, bine alese și la îndemâna școlai; să se considere școala mobili-

zată în vederea ajungerii acestui scop, dela care orice dezertare să constituie o crimă.

Nu vedem altă posibilitate decât prin școală, de-a schimba mentalitatea unor oameni, și tot mai numeroși, cari nu se cred obligați a compensa prin munca lor, avantajile ce obțin dela colectivitate, și pe spatele acestei colectivități.

Nu vedem altă posibilitate, de-a forma și trezi, decât tot prin școală, acea conștiință morală grație căreia fiecare să-și simtă răspunderea faptelor sale, pe cari este dator să le armonizeze cu interesele permanente ale societății în care trăiește.

Oarecare critică, pretențioasă și arogantă chiar, contra stărilor de lucruri din prezent, din partea unei tinerimi pline de viață este până la un punct (până nu devine periculoasă pentru echilibrul social) explicabilă.

Aceasta este chestiunea eternă a lui „**Bacalaureus**”, din Faust a lui Goethe. (Rezum în cele ce urmează un studiu asupra acestui „**Bacalaureus**” făcut de prof. univ. Al. Ieșanu împreună cu concluziile Dsale).

După ce Mefisto îl inițiază pe student (bacalaureus) în studiu științific și educativ al Universității, acesta pleacă liniștit, dar se reîntoarce mai târziu (partea a II-a a lui Faust), și-i declară lui Mefisto că-și dă seama cum l-a purtat de nas, exprimându-și disprețul față de experiența trecutului și față de bătrânii, cari nu țin pas cu cursul vremii. Pe aceștia „bacalaureus” îi găsește pretențioși, când „vreau să fie ce nu mai sunt” căci „viața omului stă în sânge și unde se mișcă sângele așa ca în vinele tânărului?” „Lumea n'a existat înainte de ce-am creat-o eu”, adaugă sentențios „**Bacalaureus**”.

Mefisto, știind bine că tânărul, amețit de atâta încredere în sine, rămâne surd la orice întâmpinare rațională îl lasă să plece fără a-l contrazice, zicându-i:

„Original, fahr hin in deiner Pracht!”

Dar nu-și prea face multă grijă de starea de spirit a studentului căci continuă:

„Doch sind wir auch mit diesem nicht gefährdet,
In wenig Jahren wird es anders sein:
Wenn sich der Most auch ganz absurd gebärdet,
Es gibt zuletzt doch noch e' Wein”.

Structura fundamentală a omului tânăr este deci în toate timpurile aceeași.

În vremuri însă când firul tradiției se rupe prin mari profeșii sociale și ierarhia valorilor se răstoarnă complect, atunci vitalitatea expansivă a tinerimii, lipsită de norme conducătoare, se complăce în afirmarea prezentului și a tendințelor momentane, disprețuind tradiția și trecutul.

Treptele naturale ale vârștelor își pierd sensul, iar vârșta cea mai vitală, în sens organic, apare pe primul plan.

În zilele noastre fenomenul este mai accentuat, fiind că și profeșii sociale au dimensiuni mai mari. Și poate că nici Goethe

n'ar mai fi așa de liniștit în ce privește încumintțirea acestor tineri prin scurgerea anilor.

Astăzi mișcarea „**Los vom Kopie**” (Jos rațiunea) devine mândrie și alunecarea în spre păturile inferioare din firea omenească nu tulbură cunoștințele, căci „viața stă în sânge”, după cum declară astăzi și atunci „bacalaureus”.

Deaceia tot în școală ne stă nădejdea că s'ar putea îndruma mai bine generațiile de astăzi, așa de expansive în unele direcții, diriguind dânsa energiile lor tinere înspre direcții folositoare societății din care face parte.

Sub acest raport trebuie privită și organizarea oficială a „Străjeriei”, ea corespunzând unei necesități de manifestare a tinerimii de astăzi.

Ștefan Ieșanu.

SONET*)

„E neagră moartea și înfricoșată”,
Dar numai pentru cei fără credință;
Ei dibui-vor triști în neștiință
Căutând cărarea cea adevărată.

Către eterna, sfânta biruință.
O, fraților, treziți-vă odată
Că va suna și ceasul de răsplătă
Și-atunci va fi târziu pentru căință.

Căci desfătări și bunuri și mărire
Sunt amăgiri vremelnice, amare,
Iar moartea vine-așa fără de știre.

E fericit atunci acela, care
S'a străduit să semene iubire:
El va culege milă și iertare.

MARIA BOTIȘ-CIOBAN

*) Scris sub impresiunea meditațiunilor religioase ținute de P. S. D. Dr. ANDREI MAGERIU Episcopul Aradului, în "Sala festivă a Academiei Teologice, în postul Sfințelor Sărbători a Nașterii Domnului.

DIN ZILELE NOASTRE GRELE

— O SCRISOARE INEDITĂ —

Realizarea dualismului din 1867 și noua eră constituțională Ungariei dela 1868 încoace aveau să însemne pentru Români o completă schimbare în situația lor națională și politică. Deaceia, drept cuvânt, vedea R. Ciorogariu în moartea prefectului George Popa al Aradului un rău augur pentru Neamul Românesc din Transilvania.¹⁾

Căci se începeau atunci zilele, grele pentru noi, ale politicii maghiarizării.

După cabinetul lui Wenckheim, încheiat la 1875, veni la putere noul partid liberal, eșit din fuziunea cu gruparea lui Deák — condus de energica personalitate, care a fost bătrânul Tisza Kálmán. Sub acesta se inaugurează în Ungaria un sistem nou de guvernământ față de naționalitățile nemaghiare, sistem ce va fi rămas invariabil de toate guvernele maghiare de-atunci încoace. S'ar putea spune că numai Tisza — fiul Ștefan — a schimbat întrucâtva **metoda**, în vederea însă a aceluiași scop, care a fost fixat dela 1875. Desnaționalizarea celor nemaghiari și contopirea lor într'o Ungarie mare. În ce privește România, ei au fost surprinși de noua întorsătură a evenimentelor. Nu e de mirare dar că au fost ani de nehotărîre și de confuzie.

Răul cel mare era că pe deoparte nu exista un singur partid național unitar, pentru întreaga Transilvanie, căci acest partid nu era ființă decât la 1881. Românii din Banat, Crișana, din părțile așa numite Ungurene își aveau o altă formațiune politică. De altă parte, nu se putea vorbi nici de o singură metodă de luptă față de Maghiari.

Astfel, în Ardealul propriu numit, activiștii, în frunte cu marele Șaguna, primiseră o mare lovitură, prin faptul că Impăratul, care-și ancoraseră toate nădejțile în lupta lor națională contra Ungurilor, îi trădase prin dualismul din 1867. Confuzia, cât și marile presiuni din alegeri, îi orientau pe ceilalți, tot mai numeroși în frunte cu energicul publicist Gh. Bariț și Ilie Măcelariu, spre pasivitate. Deci, în Ardeal, nu se putea vorbi de o unitate politică românească, când asupra activiștilor cădeau învinuiri grele, multe ori nedrepte.

În ce privește părțile acestea vestice ale Transilvaniei, aici se la început a fost mai multă unitate și chiar solidaritate politică.

1) „Căci s'a stins steaua Românilor” spunea — după înmormântarea lui George Popa, tatăl lui Roman Ciorogariu. Cf. „Aradul de odinioară”, articolul lui R. Ciorogariu în Triumful Ortodoxiei la Arad (1929) p. 205.

La Arad Româniile erau grupate într-o puternică organizație națională încă dela 1867, al cărei program fu publicat la 25 Ian. 1868. 1)

Nevoia de unire ducea tot aici la înființarea acelei „Reuniuni politice a tuturor Românilor din Comitatul Aradului”, la 20 Aprilie 1871, 2) în jurul căreia se grupau la 9 Mai 1872, în fața alegerilor dietale — Banătenii și Ungurenii, întemeind cu un mare entuziasm o „**partidă politică națională de sine stătătoare**”, sub președinția lui Ioan Popovici Deseanu și îndemnând prin protocolul încheiat ca „**acest act de frățietate să fie model posterității**” și „ca în zilele de bine, cu cari o va binecuvânta, după a noastră credință, Dumnezeuul părinților noștri, ea să nu uite și să nu slăbească din această coînțelegere sfântă, ce noi astăzi în zilele de ispită o afirmăm în fața contrariilor noștri...” 3)

Dar pe când Româniile din Ardeal erau divizate asupra metodei de luptă, cei din Banat și Crișana luptau la 1872, ca și la 1875, sub semnul **activității** politice.

Unul dintre marii exponenți ai acestei lupte naționale era aici, la Arad, Mircea B. Stănescu, pe care Federația Societăților Culturale l-a sărbătorit cu entuziasmul și recunoștința ce i se datorau.

Mircea B. Stănescu debutase în dietă încă dela 1869, când a fost ales în cercul electoral al Chișineului. Este reales tot aici și în dieta dela 1872—75.

Numeroase sunt cuvântările și interpelările pe care le-a ținut el în decursul acestor două sesiuni legislative. La închiderea dietei din 1872—75, Clubul deputaților naționali dădea publicității acest „concluz”, din care vom desprinde semnificativa încheiere: „Clubul deputaților naționali dela dietă, în ședința sa de astăzi a ajuns la convingerea și respective constatarea, că nu-i rămâne decât a-și continua și afirma lupta politica și mai departe, numai de pe terenul **opozițiunii**. De unde deci, părăsind pozițiunea interimală observativă, își va continua și ține că trebuie continuată, politica **națională, pe temeiul programului cunoscut**.” 4)

Actul era semnat de Anton Mocsonyi, ca președinte și de notarul Mircea B. Stănescu.

Căderea lui Wenckheim și venirea guvernului Tisza Coloman schimbau radical situația. Tisza Coloman își inaugura astfel politica sa denumită „zdrobitoare de naționalități” în vederea realizării idealului „Stat național maghiar”, o dogmă dela care au derivat toate legiuirile ungurești de-atunci încoa. 5) În sprijinul acestei politici Tisza veni și cu o nouă lege electorală, care trebuia să îndepărteze naționalitățile dela viața politică.

Alegerile din 1875 au rămas astfel vestite prin îngeriutele, ba

1) Cf. Oct. Lupaș: *Mircea Vasile Stănescu (1841—1888)*, în Revista Institutului Social Banat-Crișana, 1933, p. 59.

2) Oct. Lupaș: *Ibidem*, p. 59.

3) T. V. Păcățian: *Cartea de Aur*, VI, p. 6—10; și a noastră monografie „Ioan Popovici-Deseanu”, Arad, 1932.

4) *Cartea de Aur*, VI, p. 497—98.

5) Cf. R. Ciorogariu în *Zile Trăite*, Oradea, 1926, p. 33

chiar și atrocitățile comise față de alegătorii și candidații Românilor.

Idealul lui Coloman Tisza era să sdrobească cu totul orice partid național și în mare măsură a reușit, căci au urmat câțiva ani de zăpăceală și de dezorganizare a luptei naționale.

Din zilele acestor alegeri silnice, când ceice mergeau cu guvernul și voteau pentru candidații acestuia, aveau toate favorurile li se iertau toate păcatele, pe când ceice mergeau cu opoziția, maghiară, fie naționalistă, erau terorizați și persecutați până la disperare ¹⁾ publicăm o scrisoare inedită, ²⁾ adresată de Mircea B. Stănescu — care candida la Chișineu — către notarul pe atunci Mihail Velici, viitorul șef politic al Arădanilor.

E interesantă pentru chestiunile de tactică electorală. Mircea B. Stănescu a căzut, ca atâția mulți alți candidați români, în fața prigoanelor deslăunțuite. Il găsim, dela Arad, în dieta din 1875. Const. Gurban, remarcabilă figură, căreia i s'ar cuveni cândva o biografie mai amplă.

Și, acum, iată cuprinsul scrisorii către M. Velici, pe care o dăm în ortografia vremii:

Aradu, in 2/VII. 1875

Frate

Ti multumescu din tnima pentru cele comunicate. Priimesce in semmul frai ctate spre suvenire, posa mea.

Comitatensii mi-au datu de scire, că d'in motivu, că Barone'e Alisandru B. hidii a pasitu ca candidat la Simandu in contra candidatului loru Bohus, — și neutral de totu facie de alegerea d'in Chisineu, ba unulu d'ntre ei mi s'apriatu, că s'ar imbucura să cada rivalulu nostru.

Astu-felin mi esplicu si' conduita subprefectu'ui facie de notariulu d'in Chelushii, care pentru agitări pe partea mea a fostu denunciatu si' citatu pe ieri audiendum verbum: dera schimbandu-se imprejurarile, nu i s'au facutu impetuni, ci i s'a disu numai să fie ordine.

La momentul acesta me pornescu in spre Cermeiu, Gurba, Sicula, Talpasii. Se pote se trecu și prin Siepreusiu.

Pre Elia Bosganu l-am tramisu cu Pele, să faca prepartitivele. Ddieu cu și cu santa nostra causa

La noi s'a alesu Carinu cu mare majoritate ca-ci judovii au fostu compacti. Intru alle'e priimiti consideratiile mele de stima si' fratietate, ca dela

unul conatiunale fide

M. Stănescu.

(Adresu): Onoratului Domnu

Mihail Veliciu
Notariu comunale

per Borosjenő
Csermő

in Sep

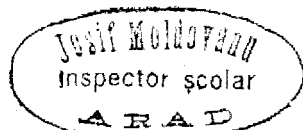
Publicată de Ed. I. Găvănescu

1) Cartea de Aur, VI, p. 502.

2) Din arhiva Familiei Velici.

TRAISTA CU CRIN

- LEGENDĂ ORIGINALĂ -

de AUGUSTA C. RUBENESCU

Copilul se pregătise pentru drumu-i obișnuit. Mergea în pădurile și pe câmpiile, ce se întindeau dincolo de munții Nazaretului. Acolo aduna plante vindecătoare, din cari mama lui gătea băuturi răcoritoare pentru copiii și femeile bolnave. Nimeni mai bine ca el nu cunoștea aceste plante. El usca frunzele și petalele florilor mărunte, iar bobitele și semințele lor le aduna în mici săcuțe și despre fiecare știa, ce anume boală lecuiește. Din plante necunoscute storcea sucul lăptos și uleios și umplea borcănașele, ce singur și le-a cioplit din lemn ușor de brad în lucrătoria din Nazaret.

Mama lui luă traista de in, ce atârna de un cuiu. Această traistă a țesut-o ea pe seama copilului și pe o parte i-a brodat un crin minunat și alb, ca florile unui vis îngereșc. A așezat în ea o pânisoară, un pumn de grâu prăjit, câteva smochine uscate, borcănașul pentru alifii și un ulcilor de lut, cu care să-și poată scoate apă.

Copilul își lua traista. Cu părul bălaiu ce-i cădea 'n suvițe mătasoase pe umeri, cu ochii lucitori ca două stele, în vestmântu-i alb și dânsul părea un crin prefăcut în copil din grădina nevăzută a Domnului.

Mama își așază mâinile în semn de binecuvântare pe capul lui și el porni pe drumul, ce-l ducea între munți. Pe unde trecea, firele de iarbă îi mângăiau piciorușele, iar florile îi sărutau poala vestmântului. El ocolea cu grijă furnicile ce mișunau pe poteci și pașea cu băgare de seamă, nu cumva să caice 'n picioare nici cea mai mică viețuitoare.

În aceste ore timpurii ale dimineții drumul era încă tăcut și neumblat, iar el înainta singur pe poteca, ce șerpuia înspre pădure. Printre stejarii și cerii seculari abea ici-colo se zărea loc de o palmă din bolta cerească. Din adâncul pădurii se auzeau lovituri de securi și un tăietor de lemne cânta prelung și întins.

Copilul pătrunse tot mai adânc în desișul plin de pajiște. Drumul era lung, plin de cotituri și urcușul șerpuia tot mai sus. Stejarii uriași deveneau tot mai rari și locul lor îl ține raritatea tufișelor. Copilul sui un loc mai ridicat și privi coastele stâncoase. Își împreună mâinile. Liniște adâncă îl încunjura. Nici un fir de iarbă nu mișca. Totuș inima îi tremura asemenea corzilor mișcate de vânt pe o harfă de Eol. În aer pluteau suspine și implorări tânguioase, purtate ca de aripi nevăzute. Glasurile i se furișau în suflet și îi răsunau în inimă plângând. Își ridică ochii spre albastrul cerului, apoi își roti privirea asupra ținutului pustiu.

Printre munții îndepărtați se pitulau câteva colibe sărăcăcioase. Copilul porni asemenea unui porumbel alb, plutind peste stâncile necălcate de picior omenesc. Totuș era aproape spre asfințitul

soareții, când ajunse la colibé, înaintea cărora ședea câteva femei sleite de puteri. Câte una își ținea în poală pruncul palid și supt de chinurile foamei. Bocetul mamelor se învalua cu scânceturi plângătoare al copiilor:

— Oamenii noștri au să scoată încă de trei ori trei săptămâni piatra din pietrăriile Romei, iar noi pierim cu toții de foame, pe când ei se vor întoarce. Spetele lor vor săngera de rănilor bicruțului cumplit al păzitorilor nemiloși, iar pe micuții lor și-i vor găsi cu buzele arse de foame. Vai nouă! Cine ar putea să ne ajute?

Copilul se opri printre colibele sărăcicioase. Păru-i lucea în amurg, ca corola surită a unei flori miraculoase și vocea lui de moală cobora asemenea unei mângâieri blânde asupra ființelor nenericite:

— Nu plângeți, ci aveți nădejde. Chiar și păsările cerului își au ocrotitorul lor. Nici pe voi nu vă va părăsi Tatăl meu, care este și Tatăl vostru.

Întinse mâna în traista cu crin; luă pânișoara și o rupse în bucăți. Apoi intră în colibi și în fiecare albie așeza câte o bucată. În coșurile de rogojină arunca câteva smochine uscate, iar în budele de lemn lăsa să cadă câteva fire de grâu prăjit. La eșire aplicându-se netezi cu mâna capul copilașilor:

— Intrați cu toții — le zise blând — și gândiți-vă la Tatăl, care a cărui voie vi-am făcut toate acestea.

Femeile își ridicară copilași și cu mare greutate s'au târât în colibi. Albiile erau supraincârcate de pâni; coșurile de rogojină și surpau aproape sub povara smochinelor uscate și din budele de lemn cu vârf umplute, grâul se scurgea acoperind pământul. Femeile alergară atarâ, ca să sărute poala vesmântului alb; dar copilul necunoscut era departe.

Pe bolta întunecată a cerului, luceafărul de seară își deschise ochiul luminos, apoi se ivi Carul mare și'n urmă Cloșca cu pui și Coșușul. Copilul se așeză pe o stâncă acoperită de mușchi. Își culcă capul pe traista cu crin și adormi numaidecât. Însă răsăritul soarelui îl găsi plecat la drum. Coborî coasta răpoasă și porni spre văile adânci ale câmpiei întinse.

Apa munților se scursese în albia văilor și pe marginea mlaștinelor creștea o pădure de papură și pipirig. La gura văii se ridica o imensă cărămidărie părăsită, iar la câteva aruncături de piatră de departe, stăteau bordeiele cărămidarilor. În fața lor era lut uscat, amestecat cu pleavă.

Așa tăcere mortală domnea în cale, cașicând toată viața ar fi pierit dintr'însa. Totuș în fața bordeiului par'că se mișca cineva. Un cărămidar cărunt cu straițele sfâșiate ședea pe pământul gol. Părul lui alb era presărat cu cenușă, iar brațele uscate și le ținea întinse către înălțimile cerești. Ruga lui tânguioasă, asemenea unui bocet, se înălța spre cer.

Copilul ajunsese înaintea lui. Bătrânul îl opri cu'n semn al mâinii scorbtoase:

— Intoarce-te'n drumu-ți copile și părăsește acest lăcaș al pieririi! Feciorii mei, cu toți ceilalți muncitori dimpreună zac în bot

dele, chinuiți de o boală arzătoare, iar membrele lor sunt acoperite cu răni și beșici și nu-i cine să se îndure de chinurile lor!

Copilul privi la cărămidar și-i răspunse încet:

— Indurarea se află la Tatăl. Iar El este cu voi.

În clipa următoare intra în bordeie. Pe paiele umede de pe jos, zăceau muncitorii schimonosiți la față. Brațele și picioarele le erau acoperite cu răni și se sbăteau în spasmi crunte. Copilul scoase borcănașul cu alifie din traista sa. Pe fundul borcanului mai luceau câteva picături uleioase. Îl scutură în mâni și borcănașul se umplu până'n suprafață cu ulei balsamos. Copilul se plecă asupra bolnavilor și turna din uleiul, ce curgea abudent peste răni. Sucul uleios se scurse dealungul membrilor bolnave și rănilor au dispărut numai decât. Fețele se neteziră și'n ochii întredeschiși se aprinse din nou flacăra. vieții.

Copilul eși din bordeiu și se opri în fața bătrânului:

— Iată copiii tăi și toți oamenii tăi se pregătesc de muncă. Spune-le, că toate poverile sunt dela Tatăl venite și tot El ni-le și îndepărtează. Iar ei să slăvească numele Tatălui.

Bătrânul privi uimit cătră bordeie, din cari roia ceata copiilor și a muncitorilor săi spre dânsul și fața tuturor radia de fericire. Pe când își întoarse capul, copilul a dispărut pe cărarea dinspre câmpie.

Șesul întins era acoperit cu iarbă uscată de arșița soarelui. Departe, în mijlocul câmpiei se ridica casa ciobanilor, cari tundeau oile. Lângă casă era oborul îngrădit și fântâna. În obor zăceau oile bolnave, iar înaintea oborului vitele de jug pășteau iarba ofilită. Pe marginea fântânei ședeau câțiva păstori desculți și îmbrăcați în straie aspre din păr de cămilă. Unul din ei se ridică strigând cu vocea îndurerată:

— Trebuie să părăsim pământul părinților noștri, fiindcă au secat izvoarele, din cari moșii și strămoșii își adăpau turmele lor. Și vai! câmpia amuțeste! Fluierul păstorilor tace. Bicele nu mai poartă și nici foarfecile tungătorilor nu mai sună. Și micii nu vor mai behăi, vitele nu vor mai mugi și dulăii nu vor mai lătra. Nici fetele nu vor mai veni cu ulcioarele pe umeri, ca să scoată apă din fântână. Și fiica arhierului, care era sulegetă ca tulipanii câmpului și scotea apa cântând, nu va mai veni aici. O! lacrima câmpiei și sânul pământului, de ce ai secat?

Pe drumul îndepărtat dinspre munți, în lumina soarelui ce răsară, apăru copilul. Pășea deadreptul cătră fântână. Scoase ulciorul de pământ din traistă și plecându-se deasupra gardinei, vru să scoată apă. — Nu este apă în fântână! — strigară păstorii.

Copilul răspunse blând:

— Tatăl vă dă vouă apă. Preamăriți sfânt numele Lui.

Scoase ulciorul din fântână și-l întinse păstorului celui mai bătrân. Ulciorul era plin de apă limpede. Apa se ridica clocotind în fântână și băutura răcoritoare se revărsa umplând vălăele dinprejur.

Păstorii se prosternură în jurul fântânei, culcându-și fețele la pământ; apa și lacrimile lor, contopindu-se le curgeau pe obraji.

Pe când își ridicară capetele, copilul dispăruse în zarea îndepărtată a câmpiei. Și veni noaptea cu opaițele luminelor de stele și îl prinse și al doilea amurg în drum, când ajunsese la munții Ierusalimului.

Se zăreau munții Akrei și ai Bezethei cu casele lor albe scunde, ce se tupilau în dosul murilor de piatră, cari împrejmuiseră orașul. Însă palatul împărătesc depe muntele Sionului, cu vulturul roman pe frontispiciu, privea departe în zare. Iar piscul muntelui Morea era încoronat de templul, ce strălucea ca o mândră coroană de aur.

Soarele își înălța discul înflăcărat de după munți, când goana schimbului de paznici se auzea sunând la cele zece porți ale cetății. Paznicii țesară în jos drugii enormi de fier și cele zece porți ale cetății se deschisera în laturi. Pe una din ele eși un soldat român. Trecea fluierând pe drum și'n treacăt lovea nemilos iarba cu alături cu vârful sulței sale lungă. Sabia scurtă-i zângănea în teaca-i de fier. Deodată se opri. Ca la o aruncătură de piatră din parte, o colibă de lut se alipea de coasta dealului, întocmai precum un cuib de rândunică stă sub streășină alipit.

Înainte colibeii, sta un omuleț. Din fața-i sbârcită doi ochi mari și răși de spaimă privea în lumea din jur. Cu picioarele scurte frământa lutul, iar cu brațele lungi învârtea stângaciul un disc în dosul lui, pe prăjini lungi se uscau oale de lut, tot atât de diform și străambe, ca însuși omulețul, care le facuse.

Soldatul se abatu din drum și se opri în fața olarului. Cereau oalele amănunțit și începu să rădă:

— Recunoaște, că și oalele îți sunt tot ca tine de pocite! Ia-le și tu-le voi cu puțin, ca să ai bucurie'n ele.

Și ridicând sulța, cu vârful de fier izbi în oale, cari se spărsură în mii de bucăți. Din ochii speriați ai olarului curgeau șiroaie de lacrimi, dar soldatul pleca mai departe hohotind. Însă copilul stătea în fața olarului. Luă de pe umeri traista cu crin și zise cu bunătate:

— Nu plânge, ci adună hârburile la un loc și le așează în traista mea.

Olarul privi în ochii lui lucitori. Fără un cuvânt se aplecă și aruncă în traistă hârburile adunate. Cădeau bucățile de hârburi, dar traista se umplu abea pe jumătate, când olarul ridică și ultima bucată de hârb, copilul se aplecă asupra traistii și suflă într'ânsa. Apoi se întoarse către olar.

— Scoate-ți oalele și le du la oraș spre vânzare. Iară după ce le-ai vândut, adu-ți aminte de săracii, cari cerșesc milă.

Olarul băgă mâna în traistă. Inima-i sălta de bucurie, pe căruia scotea oalele întregi și frumoase. Pe gâtul suleget și torțile grețioase ale oalelor luca glazură de culoarea curcubeului. După ce duse și ultimele două oale în colibă și reîntoarse, copilul nu mai era nicăiri. Dispăruse dincolo de poartă.

Ierusalimul s'a deșteptat. În suburbiile dela periferii viața pornise. Oamenii mișunau pe străzi asemenea unui funicar.

Copilul înainta liniștit printre ulcioarele strămte, mai apoi pe străzile bogate ale orașului. Traista goală îi atârna pe umăr, când ochii și-i prirnea asupra fațadei aurite a templului. Urcă și

întăile de piatră ce duceau la templu și trecu prin poarta din afară. În galeria externă schilozii și cerșetorii se rugau prosternuți cu fața la pământ. Când copilul trecu pe lângă ei, cei doi dela margine își ridicară capetele. El se opri în fața lor, apoi intră prin poarta din launtru. În această colosală galerie internă ardeau luminările și garda templului compusă din preoți și leviți, treceau tot în șire de câte doi pe sub pilastrii gigantici.

Când copilul a intrat, lumânările își intensificară sclipirea, iar lacrimile lor pluteau, ca fluturi aurii prin aer. Copilul îngenunchie pe picioarele coloanei mărginașe și cu capul plecat se ruga. Așa îl găsi zorile zilei a treia. Atunci se sculă și eși în curtea externă a templului. Aceasta era o întindere pardosită cu plăci de piatră lustruită. În fund se ridica galeria lui Solomon, ca o rămășiță a vechiului templu.

În mijlocul curții era întins un covor mare de lână albă. Pe cele patru colțuri ale covorului, stăteau patru paznici ai bisericii și nimeni n'avea voie să calce pe acel covor, fiindcă aici așezau vizitatorii bisericii, corbanul, adică darul votiv menit templului. Copilul trecu pe lângă covorul gol și-și scoase de pe umăr traista cu fierin. Cei patru paznici își făceau rugăciunea cu capetele adânc plecate.

Copilul părăsi templul, trecu prin Ierusalim și porni pe drumul ce-l ducea acasă.

Într'aceste galeriile tempului se împopulară cu încetul. Norodul se înghesuia spre curtea templului, mândă preșeară de lună nouă se apropia și mulți au adus jertfe întru bucuria sărbătoarei. Potopul de oameni se aduna mereu și pe covorul de lână creștea normanul de daruri și de jertfă.

Soarele apusese în preajma munților Ierusalimului. Pe cer apăru secerea palidă a lunii noi, când norodul se împrăștie în undulațiunii domoale. Arhiereul eși din templu, urmat de cele douăzecișipatru căpetenii ale ierarhiei preotești. Lor le urma Sfatul bătrânilor și la sfârșit veneau paznicii templului.

Cortegiul coborî în curte și se opri în jurul darurilor. Arhiereul își ridică mâna și tot sgomotul amuți. Moșneagul arhiereu grăi:

Un vis ciudat s'a coborît azi noapte asupra mea. Galeria lui Solomon s'a ridicat și turnurile templului s'au închinat. Iar eu am întrebat turnurile: Cui vă închinați voi turnuri străvechi, cari sunteți scaunul picioarelor Domnului? Ele îmi răspunseră: Celui, care a adus corbanul! Iar acum vreau să văd darurile, dela cel mai mare până la cel mai neînsemnat, pentru ca să cunosc, care este acela, asupra cărui plutește îndurarea Domnului!

Arhiereul tăcu și totuși își ațintiră ochii spre darul domnitorului Irod. Acesta era o tulpină uriașă de viță cu struguri de mărimea omului și totul era din aur curat făcut. Arhiereul dăd semnal și paznicii templului ridicară de pe covor pe rând darurile închinat de către nobili, cavaleri și luptători: tolbe, spade sclipitoare, săgeată, lance, sabie în teacă de argint, flamură de mătăasă, corn și goarnă de fildeș și trâmbiți turnate din aur. Urmară apoi vasele de aur,

sfeșnicie cu șapte torți, lira împodobită cu nestemate, vioară, cantarele, podoabele și coroanele cuprinse'n pietri scumpe și ruite din partea evreilor din Grecia. Apoi ofrandele femeilor pe ne: inele, verigi de purtat în nări, brățări și tobe încinse cu clopăni auriți. Mai apoi corbanelor femeilor ebraice: cupe de argint, salburi, mărgele, colane prețioase, mantale de mătase. Cel mai tânăr al gărzii închinându-se adânc, anunță atunci:

— Covorul e gol.

Arhiereul privi în jos. În mijlocul covorului zăcea traista cu crin. Arhiereul grăi:

— O traistă săracăcioasă mai este aici.

În clipa aceasta traista se mișcă. Crinul brodat se înalță pânza de in, cu a cărei țesătură i-se împleteciseră firele delicate rădăcinei. Foile verzi i se întinseră. Cotorul suleget se ridică în menea unei săgeți, iar deasupra lui își desfăcu petalele mătasei floarea, ce lucea în albul orbitor de zăpadă. Curtea se umplu de dulce mireasmă și preoții priveau înmărunțiți minunea.

Arhiereul se adresa celor patru preoți paznici din cele patru colțuri ale covorului:

— A cui a fost această traistă cu crin?

Paznicii se priveau nedumeriți. Atunci din adâncul curții, umbra unei coloane portale, doi cerșetori schilozi se târâră în fața arhiereului. Unul din ei își ridică ochii stinși și zise cu voce ridicată:

— Traista cu crin a adus-o un copil, care avea părul auriu. Eu l-am văzut azi dimineață, când s'a oprit înaintea-mi și și-a pus mâna pe capul meu.

Al doilea cerșetor își întinse brațele spre cer:

— Iar cealaltă mână și-o așeză deasupra pieptului meu și când chile mele surde au auzit atunci, că gura traistei grăia și cânta.

Arhiereul ridică traista cu crin. Dar în clipa aceea floarea prefăcut iarăși în broderie, contopindu-se cu țesătura pânzei.

Arhiereul își întoarse ochii spre turnuri și cu glas ridicat întreabă.

— Cine știe, unde este copilul?

Turnurile tăceau. Priveau deasupra Ierusalimului, cătră drumul argintat de lumina lunii, ce ducea spre Nazaret. Ele știau că va veni vremea, când vor mai vedea copilul cu părul auriu în triumf prin ploaie de flori și apoi pe drumul suferinței, purtând cap coroana de spini.

FRAGMENT

Convoorbirea dintre Stan, bunicul și Chiva, mama Henii

LEANA DIN ACILIU

de PETRE NEAGOE*)

El se opri, își scoase iar pălăria, ca și cum ar fi vrut să-și aeriască capul, și-o puse din nou și vorbi mai departe:

„Și acum, fată, să ne 'ntoarcem iară la Ileana noastră”. Chiva oftă și se aplecă înainte, în așteptare. „Ea e copilul tău și deaceia nepoata mea! Bine! Apăi, istoria s'a întâmplat chiar la nașterea ei, lasă-mă numai se vorbesc, fată, că o să te luminezi și tu. Ascultă-mi cuvintele, unul după altul, până o să înțelegi tot bine. Ascultă la mine. întâi: Ileana e întâi născută. Gândește-te la asta, tată. Al doilea: Când ați adus-o pe lume, tu erai o fată tânără, Ion, un bărbat tânăr. Aducă aceasta la ce-ți spuneam 'nainte. Al treilea — și asta-i cheia întregului — în al treilea rând așa dar: În clipa după naștere, când a deschis ochii, ce-a văzut făptura aia micuță? Ce era acolo, chiar pe geamul nostru și privea copilașului în ochi? Trebuie să-ți amintești de asta, fată, căci te uitai la fereastră când m'a chemat înăuntru moașa și mi-ai spus: „Uite numa, fată, Regina serii în fereastra noastră”. Asta mi-ai spus-o tu. Bine! Acum adună lucrurile astea toate la un loc și o să înțelegi cece creau să-ți spun. Ceiace ai văzut tu atunci în fereastră era într'a-levăr Regina Serii, sfântul Luceafăr de seară. Era chiar fereastra asta, îmi aduc foarte bine aminte. Ascultă bine la mine, fată, fiindcă acum o să ți le 'nșir toate încăodată. Unu: Ileana e primul tău copil. Doi: Tu erai tânără și Ion era tânăr. Sănătoși, tari, fericiți — înmândoi. Trei: copilul vine pe lume, deschide ochii — drept către geamul lui cel sfânt, luceafărul de seară, îl privește — și luceafărul privește la copil. Asta e toată istoria, adevărată ca sfânta scriptură. Și asta, Fată, e înțelesul: Tot ce are Ileana, frumusețe și alte daruri, oricari ar fi ele, sunt un dar al luceafărului. Nici mai mult, nici mai puțin. E frumoasă? Da! E sănătoasă și plină de viață? Da! E înțeleaptă? Da! Are o voce ca priveghitoarea? Da! Are ochii limpezi ca apa de izvor? Are! E părul ei ca razele soarelui? Da! Cine i-a dat ei toate astea? Luceafărul... Da, Fată, luceafărul. Și acum să ne facem cruce, fata mea, și să facem un pas mai departe”. Își făcură cruce cu evlavie.

„Da luceafărul ei ne l-a făcut?” întrebă bătrânul cu gravitate „Dumnezeu!” răspunde el aproape în șoptă. „Cine i-a dat luceafărului toată puterea? Dumnezeu! Ei acum, Chiva — ți s'a luminat mintea? Gândește-te puțin și atunci o să zici și tu „Da, Amin — făci mâna Domnului, mai mult nu pot să spun”.

Chiva își privi părintele cu o admirație dragăstoasă. Ea se

*) Cu autorizația autorului.

aplecă și îi sărută mâna, își apropie fruntea de mâna lui și începe să plângă. Vorbea printre lacrimi: „Tată, tată, nu vreau să plâng dar nu pot altfel. Mi-e prea plină inima”.

Stan îi puse mâna pe cap: „Plângi Fată, plângi, copilul tău lacrimile sunt bune. Ele ne topesc și ne spală grijile”.

Cu mâinile sale osoase își șterse și lui câteva lacrimi.

(Petre Neagoe: „Ileana”)

SCRISOARE

Prietenului MARCEL OLINESCU

Știu că gânduri îți-e departe de durerile trupești
 Și mai știu că astăzi ești
 Răscolit de-atâta floare, așternută pe câmpii!
 Numai tu singur nu știi,
 Că de-atâta sănătate, ce-mi aruncă trupul'n slavă,
 Imi simt inima bolnavă!
 Îți scriu azi, c'ăși vrea să suferi mai puțin, știind că eu
 Nu-s un fel de Dumnezeu,
 Cum avură a'ții grija, să-ți strecoare în urechi!
 (Am rămas tot cântec vechi!)
 Poate-ți mai aduci aminte... într'o zi cu cerul'n apă,
 (Anul nu-l mai știu, că-mi scapă)
 Pe cărarea care duse și-astăzi, poate, în livadă,
 Incepuse ea să cadă
 Din castanii — candelabre sub cupola fără zări —
 Picuri mici din lumânări!
 Tu, p'ecându-ți ochii'n palmă, peste floarea scuturală
 Ți-a venit așa de-odală
 Să suspini!... și prins de vraja liniștei de pe cărare,
 Ți-ai văslit gândul în zare.
 Eu tăceam!... Pe cer perdeana norilor se destrăma
 Și uitându-mă la ea
 Imi părea că totul este gând trimis de Dumnezeu,
 Să-i desfac de lână, eu!

Și-am rămas ca două umbre, la un căpătâiu de vis!...
 Cerul era tot deschis
 Lângă noi dormea tăcerea, cum în mine dorm acum
 Amintirile, în scrum!
 Poate-ți mai aduci aminte... amândoi am suspinat!
 Tu mi-ai spus că a oftat
 Liniștea, pe-a cărei frunte picurase flori, castanii!...
 Au rămas în urmă anii...
 Și de-ți scriu, ași vrea să suferi mai puțin, știind că toate
 Astăzi sunt dărăpănate;
 Că de-atâta sănătate, ce-mi aruncă trupul'n slavă
 Imi simt inima bolnavă!

AL. NEGUȚĂ

Dr. PAVEL VASICI

De: Prof. CONSTANTIN RUDNEANU

Intre figurile mari ale Banatului, cari s'au ilustrat prin înțelepciunea și naționalismul lor în sec. XIX-lea a fost și dr. P. Vasici. Alături de Damaschin Bojinca, Eutimie Murgu, Teodor Aronu și Ștefan Neagoi, dr. P. Vasici a lucrat mai ales pe teren medical și școlar.¹⁾

Pavel Vasici s'a născut în 18 Aprilie 1806 la Timișoara. Gimnaziul l-a urmat tot acolo, filosofia în Seghedin și Oradea-Mare, iar medicina la Pesta²⁾. La 1831 când termină Universitatea a fost trimis de locotenenta ungurească în Maramureș unde izbucni holera și acolo desvoltă o activitate dintre cele mai prodigioase, ajutând bolnavii. În urma acestui serviciu devotat i se oferi postul de „fisicu al comitatului”, el refuză și se întoarce la Pesta și în 7 August 1832 fu numit medic, luându-și diploma de doctor în medicină și chirurgie. Teza ce și-a ales-o și care a fost discutată se intitula: „Despre Orientali”, care s'a publicat și în limba românească. Astfel pregătit și-a început activitatea medicală în Timișoara, lucrând un an și jumătate, aci însă n'a fost bine văzut de colegii săi sărbi. S'a căsătorit cu Aloisia Benitzky din Pesta. În 1836 Dr. P. Vasici a fost numit medic de carantină la Rușaya (Orșova), iar la 1838 director la carantina Timișului, în urmă și membru al Societății pentru editarea cărților românești. În 1836 face cunoștință cu Barițiu, Cipariu, Bărnăuțiu, cari făceau dese călătorii în România, iar atunci când Barițiu se consultă cu Popasu în Brașov ca să scoată „Foaia pentru minte, inimă și literatură”, Vasici devine cel mai neobosit colaborator atât la gazeta literară cât și la cea politică. În 1838 îi moare soția și de-o durere mare cuprins scrie „La mormântul iubitei mele sotii” și „metafizica mării”. D. N. Iorga caracterizând începuturile literare ale Dr. P. Vasici spune, că el scrie în mod popular, pe înțelesul tuturor, având priviri filosofice largi și o formă plăcută. În schita despre „Băile Mehădiei” se recunoaște medicul, se vorbește despre viața naturii și a omului³⁾. Vasici dă pagini de toată frumusețea când vorbește despre moarte și stingerea

1) G. Barițiu: Părți alese din Istoria Transilvaniei, pag. 619.

2) Karkaleki: Biblioteca Românească, Buda, IV, 1830, pag. 68. „Domnul Pavel Vasiciu Ungurianu în al 4-lea an „Medeținăr”.

3) N. Iorga: Istoria literaturii rom. în veacul al XIX-lea, Buc. 1907. vol. I. pp. 314—15. și cf. Ion Bianu și R. Caracș: Catalogul manuscrisurilor românești, Buc. 1913, t. II, pag. 192. și G. Barițiu în Foaia pentru minte, inimă și literatură” 1839, Nr. 16.

soției sale, căreia i-a închinat versuri.¹⁾ În 1830 publică „Antropologia” și „Dietetica”. Antropologia este o carte de popularizare a științei despre trup și suflet și funcțiunile sale, scrisă foarte îndrăzneț și răpăicat, cu multe cuvinte dialectale, autorul deși crede că e prima lucrare de acest fel, dar d. N. Iorga spune că a avut un înaintaș în Tara Românească pe Dr. Ștefan Vasile Priscupescul medic în București...²⁾

„Dr. Vasile autorul Antropologiei, care apoi mai publicase și folositoare Dietetică, lipsită de orice pedanterie... era un om cu mare poezie, o minte largă, în stare să grupeze original multe cunoștinți din ramuri diferite și pe lângă aceasta înzestrat cu darul dorința de a scrie frumos, înflorit pe înțelesul Românilor săi, cărorora voia să li folosească mai ales dându-li cunoștinți reale, despre trupul și sufletul omenesc, despre natura bogată și tainică de care ființa noastră e înconjurată.”³⁾ Inițiindându-se „Asociația literară României” (1845—1847) cu scop de a înlesni progresul literar pe totu toată româniimea”, lui Pavel Vasile i s'a dat voie (prin decretul din 23 Iunie 1846) să primească numirea de membru corespondent al acestei societăți din București cu condiția însă ca „manuscrisele ce va avea a trimite spre tipărire, să fie supuse mai întâi la revizia cenzurii austriace”.⁴⁾ În 1844 publică Vasile „Macrobotica”⁵⁾. „Macrobotica sau măestria a lungi viața după Hufeland” tradusă și întocmită pentru orice român cultivat de Pavel Vasile doctor în medicină și hirurgie, magistrul de obstetricie, Kesaro-Kriess Director de Karantină și învățatei societăți medico-naturale din Iasi, mădular corespondent”... (pag. 1.)

E tipărită la Brașov în tipografia lui Ioan Gätt. Cartea e dedicată „Preasfinției Sale Părintelui Arhiepiscop și mitropolit al României Domnului Domn Neofit, President al obșteștii adunări ordinare și extraordinare, Kavaleru a ordinului otoman Nisan-Hakkor a ordinului împărătesc S(s) Annei 1-a clasă cu cordon în bilanturi și pentru merite patriotice dăruit de Majestatea Sa rusească cu Engolpion de aur” s. a. m. d. (pag. 2). Despre Neofit, Vasile se exprimă în următorii termeni elogioși: „Bărbatului cu smerenie către Dumnezeu, cu merite către patrie, iubitoriu de nație și de promisiunea ei către cultură, și mecenat al literaturii românești, dedicată această carte Traducătoriu”. „Preasfințite! cel mai mare dar a avut totdeauna în adâncul inimei mele a putea sluji iubitei mele nații ori în ce chin; drept aceea am tradus și macrobotica mult făcându-mi plăcut și învățatului doctor Hufeland și am întocmit-o după trebuința Românilor. Azi dupăce această carte în limba originală a ieșit sub ocrotirea regestei Sale maiestăți prusiane, se cuvine să aibe și traducerea românească vre-un patron de a cărui pavăză să fie sentită și ocrotită. Fiind eu norocit a cunoaște în Prea Sfințit

1) N. Iorga, o. c., vol. II, pag. 238.

2) Idem, vol. I, pag. 125.

3) Idem., ibid., pag. 306.

4) I. Lupaș: Istoria Românilor, Buc. 1935, pag. 147.

5) A. Candrea și Gh. Adameșcu: Dicționarul Enciclopedic Ilustrat, Buc. 1960, pag. 1926 și Dr. Diaconovich: Enciclopedia Română, Sibiu, 1904, pag. 1196.

Voastră, răvna, ce o aveți spre înaintarea culturii naționale, nu trebuie mult să mă gândesc, cumcă numărul nu se cuveni mai drept, decât Preasfinției Voastre a închina cartea de obște folositoare. Primiți-o dar Preasfinte cu bunăvoința, cunoscută bisericii și patriei uela al Preasfinției Voastre aplecat Dr. Vasici. Dela pag. 5—8, explică scopul macrobioticeii, au a măiestriei de a lungi viața, toate națiile au dat o importanță deosebită, spune „că e lumina-toarea de Duch și hrănitorea de mimă”. Cartea e împărțită în mai multe capitole, vorbind de istoricul ei dela Egipteni și Greci, apoi diferite capitole, despre sănătatea inimii etc. Are 221 pagini, iar la sfârșit poartă pecetea „Imprimatur Coronae, die 9 Nov. 1884. Transsch. censor”. Pe lângă descrierea intervoită c eo face aci, găsim în formă folositoare și puțină poezie. 1) A mai publicat „Nepu-tința și a ei vindecare” (1846). Catehismul sănătății (higienă) și Catehismul antropologic (1870). „Catehismul antropologic întocmit pentru poporul românesc și Școalele elementare”... tipărit în Timișoara, în tipografia lui Ernest Steger, 1870. În prefață se adresează învățătorilor spunându-le că le pune un obiect nou de învățământ, insistă foarte mult asupra cunoștințelor anatomice și fiziologice ale corpului, copilul trebuie educat în sensul studiului corporal și psihic, **mintea și spiritul**. Studiul științelor naturale ca mijloc de educație este o trebuință a timpului nostru, spune Dr. Vasici. În cap. I. tratează despre originea omului (pp. 6—12), cap. III Forma omului, sistemul osos și cartilaginous (pp. 13—17), sistemul muscular (pp. 18—23), sistemul vaselor (pp. 23—29)... etc.

Metoda ce o întrebunțează Dr. Vasici aci este a întrebărilor și a răspunsurilor d. e.: ce este omul? Omul este o ființă vie și cuminte. De care împărăție a naturii se ține omul? Omul după materiile, din cari e compus se ține de împărăția animală. Se distinge de animal prin minte și facultatea de a vorbi. (pag. 6). s. a.

Activitatea școlară a Dr. P. Vasici deasemenea constituie un capitol însemnat în istoria culturii noastre. În 1850 Dr. P. Vasici a fost cercetat de comisarul ministerial în afacerile școlare cav. de Henfler care însoțit de protopopul Popescu, l-au câștigat pe Vasici pentru postul de referent al instrucțiunii și se mută la Sibiu, iar în 1855 la propunerea lui Șaguna a fost numit consilier și inspector general școlar în Transilvania. 2) În această calitate desvoltă o activitate dintre cele mai febrile, se interesează de aproape de bunul mers al școalelor, dar constată multe neajunsuri. Arată aceste scăderi de care pătimiau școalele noastre în 7 puncte, spunând că, acolo unde protopopii își fac conștiincios datoria de a supraveghia școala merge bine, iar în alte părți merge rău. Iată câteva din aceste scăderi: „Necapacitatea celor mai mulți învățători”, „Votația rea a învățătorilor”, „lipsa de cărți”, „necercetarea școalelor din partea parohiilor și a protopopilor” „necercetarea școlii prin copii buni de școală”, lipsa fondurilor școlare, „neregulata chiverni-

1) N. Iorga, o. c. vol. II. pag. 238.

2) Dr. Ioan Lupaș: Mitropolitul Andrei Șaguna, ed. II, **INSERATA: școlar** pag. 49. cf. Barișiu, vol. III. pag. 523.

sire a bunurilor bisericești și comunale”, apoi se atinge disci-
 — fiecare din aceste puncte este pe larg dezvoltat și deosebit
 structuve sunt aceste constatări ale lui Dr. P. Vasici. 1) Dr. P. Va-
 sici a fost și redactorul „Telegrafului Român” din Sibiu, dela
 din 1853 Nr. 33 din 1856 (2° Aprilie). 2) În 1860 îl găsim pe
 Vasici scriind articole cari privesc viața bisericească școlară
 „Telegraful Român” sub titlul de „Impartășiri pedagogice” 3)
 rea școalelor populare din Transilvania ni este cunoscută în
 niul absolutismului din „Impartășirile” pedagogice ale lui Dr.
 Vasici și din difertele circulare publicate de Șaguna în chesti-
 școlare. Dr. P. Vasici așteaptă dela conducerea bisericească
 bunătațire care n'a putut urma așa de repede, cum era de
 Experiențele lui de câțiva ani erau foarte triste, așa de exem-
 tr'o comună a aflat o școală închiriată drept cărciumă unui jida-
 alt sat învățătorul își ținea 2 viței în școală. *) În 1853-55 s'a
 un conflict între Șaguna și Dr. P. Vasici din cauza raportului
 l-a înaintat Vasici guvernului. Guvernul comunică lui Șaguna
 pre cele raportate de Dr. P. Vasici și-l îndrumă ca să ia toate
 surile necesare. Șaguna a fost foarte mâhnit de împrejurările
 ribili și scandaloase ce le-a referat consilierul școlar Dr. P. Va-
 înaltului guvern despre școalele noastre”. 5) Șaguna imediat
 donat să se cerceteze fiecare școală aparte prin protopopi și să
 refereze, convins fiind că Dr. P. Vasici a exagerat în rapo-
 său. 6) Câtă grijă a pus Dr. P. Vasici pentru școalele naționa-
 vede și din adresa de mulțumită ce i-a trimis-o guvernatorul
 tenstein din 23 Aprilie 1861, unde-i mulțumește pentru tot zeli-
 sprijinul ce i l-a acordat Dr. P. Vasici. 7) Este demnă de aminti-
 adresa soborului gr. ort. al M. Osorheiului către Ilustritatea Sa
 Consilieru Dr. Pavel Vasici, din Sept. 1861, trimisă de preo-
 inspectorii mirenești școlari, unde-și arată cu toții dragostea
 față de acela care n'a pregetat o clipă să lucreze pentru binele
 țunii române, pentru trezirea conștiinții naționale, pentru des-
 tarea spirituală a Românilor din Banat și Ardeal. 8) Activitatea
 Dr. P. Vasici nu s'a ilustrat numai pe teren medical, literar și
 lar, ci și ca luptător naționalist al Românilor din Banat și Ar-
 În 1863 fu numit regalist în dieta din Sibiu, la 1865 se mută
 Cluj și participă în această calitate la dietă până 'n Aprilie
 În anul 1869 a fost pensionat de către ministrul Iosif Ötvös.
 mutat la Timișoara, unde se ocupă cu chestiuni de medicină.

1) Dr. I. Lupaș, o. c., pag. 138.

2) Idem, o. c., pag. 181.

3) Vezi Nr. 1, 2, 12-14, 18-19, 22-23 și 34 din 1859, apud. Dr. I. Lupaș
 pag. 172.

4) G. Barițiu, Părți alese, pag. 138-139 și I. Lupaș o. c., pag. 304. nota pp.

5) Dr. I. Lupaș, l. c. pag. 305.

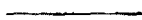
6) Idem, ibid.

7) Amicul Școalei, Nr. 18 din 6 Mai 1881, pag. 141.

8) Amicul Școalei, pag. 333.

are și bisericești. 1) Dr. P. Vasici activează și mai departe, în toate chestiunile mai de seamă școlare, este consultat. Așa îl găsim pe Dr. P. Vasici alături de Alexandru Gavra, Dr. Atanasie Șandor, Ioan Russu și Gh. Crăciunescu, — comisie care era propusă de Consistoriul din Arad ca să organizeze dezvoltarea preparandiei și a teologiei în 1870. 2) Il mai găsim și în comisia de examinare a învățătorilor și a teologilor alături de protopopul Meletie Drăghici, pe Dr. P. Vasici, în calitate de consilier de școale în retragere. În 1879 a fost ales membru al Academiei Române, iar discursul de recepție „**Despre vegetarianism**”, l-a ținut la 28 III. 1870 și i-a răspuns Dr. I. Felix. (An. Acord. XIII. 16). 3).

În 10 Iulie 1881 moare Dr. P. Vasici la Timișoara, 4) plâns de toată obștea din Banat și Ardeal, în anul memorabil al Românilor din Transilvania, când față de asupririle Ungurilor, pe baza unui program de 9 puncte se declară rezistența pasivă față de parlamentul din Budapesta.

1) Familia, Pesta, 1871, pp. 133—135 și Vasile Gr. Popu: Conспект asupra literaturii române și scriitorilor ei dela început și până astăzi, artea II-a, Buc. 1876, pp. 137—138.

2) Dr. Teodor Botiș: Istoricul Școlii Normale din Arad, 1922, pag. 82.

3) Dr. Diaconovich, o. c., pag. 1196 și A. Candrea și Gh. Adamescu, o. c., pag. 1926.

4) Vasile Gr. Popu, o. c., pag. 137.

Poezia d-lui Lucian Blaga

- In Marea Trecere și Laudă somnului -

III.

Pentru a înțelege concepția din care s'au născut aceste poezii precum și întreaga tendință artistică a poetului avem nevoie unele lamuriri. Sarcina ne este mult ușurată, fiindcă d. Blaga susținut și teoretic ceea ce a ilustrat prin poezie. În aceeași an în marea trecere a aparut și **Filosofia stilului** din care se vede simpatia d-lui Blaga pentru expresionism. Inaugurată de pictorul olandez Van Gogh această concepție de artă era o reacțiune contra impresionismului „care reducea pe om la retină, la completa pasivitate în fața naturii, cerea în artă reproducerea nuanțată a realității așa cum se prezintă simțurilor. Aerul încărcat de lumină pentru impresionisti substanța din care nasc toate lucrurile prin reflexe infinit înmulțite (Fil. stil. 5). Natural aceasta nu putea mântui pe toți. Personalitatea artistului nu va juca nici un rol în darea naturii. Van Gogh explică concepția lui expresionistă în scrisoarea reproducă de d. Blaga: „Pentru mine... adevărații pictori nu pictează lucrurile așa cum sunt, sec, analizându-le, ci așa cum ei le simt. Dorința mea cea mai mare e să învăț cum să fac abateri de abateri dela realitate, astfel de inexactități”.

După această concepție lucrurile nu trăiesc viața lor, ci artatul le face să trăiască propriile lui stări sufletești. Lumea cu sfârșitele bogății de culori nu există decât ca o oglindire a sufletului meu. Murmurele naturii nu există decât primind glas dela artist. „Un temperament puternic... poate sili natura să trăiască o viață improprie împrumutându-i sufletul său”. Caracteristice acestui sens sunt poeziile: In munți, Oraș vechiu, Peisaj transcendent, Peisaj trecut și Elegie. Tot ce se află în natură primește un sens numai animat de ritmul vieții interne a poetului. Expresionismul este deci o abatere dela natură exagerându-se anumite note pentru a se ajunge la o stilizare care-i dă o valoare ce tinde spre absoluț. „Un lucru este astfel redat încât puterea, tensiunea lui interioară îl întrece, îl transcendează trădând relațiuni cu cosmicul, cu albul (Fil. stil. 68).

Acesta e sensul artei orientale, egiptene, bizantine, gotice și artei moderne în general în care avem și noi un reprezentant de seamă: d. Brâncuș. întreaga poezie germană de azi se pretinde că s'învă din aceste idei.

Acest fel de a prezenta lucrurile prin ceea ce au ele mai simplu, mai schematic a fost numit de d. Blaga: **tendință stihială**. face abstracție de însușirile individualizante ale lucrurilor și dau numai prin câteva trăsături esențiale. Ele vor primi toată

loarea dela sufletul intern care le animează transfigurându-le și dându-le o valoare universală. Observăm și în poezia d-lui Blaga o predilecție pentru a cânta: „Ingerii de ceară” și a reda figuri purtând pecetea suferinței ascetice:

„O minune e câteodată boala.
Pătrunse de duh
Fețele și lungese ceara”.

Pornită pe această cale inspirația d-lui Blaga întâlnește concepția bizantină, care a lăsat urme și la noi și în disciplina căreia s'a format sufletul poporului nostru. E o întoarcere sau mai de grabă o reînviere a unei tradiții vechi și dispărute. Faptul a fost remarcat de d. S. Pușcariu și Gh. Călinescu: „Un apocalips blând și rustic cu naivități de mozaic raveunat apare pe alocuri; trec tineri goi și fecioare albe în scîlpiri de hieratică procesiune murală, dar mai ales sălbăticiuni simbolice și bizantine (Gîndirea, 1928, p. 82). Vedem într'adevăr apărând ființe și animale (cerbi, căprioare, balaurul și șarpele etc.) care toate au un sens în simbolica bisericii creștine. Le-am putea apropia de asemenea de legendele de pe vitraiurile catedralelor din apus cum e cea din care s'a inspirat G. Flaubert în Saint Julien l'hospitalier.

Această întâlnire de concepție stilistică n'a rămas, însă, fără influență asupra fondului și asupra obiectelor de inspirație. Observăm în aceste volume o încercare de revenire la creștinism nu numai ca formă de exprimare, ci și ca fond. Încercarea a rămas neisbutită și vom vedea mai jos de ce. Fapt cert e însă că poezia a avut o criză de credință, de religiozitate și aceste poezii datează de la acești crize.

Vom avea deci la baza inspirației ideea creștină; natural uneori va fi un fel de negație din punctul de vedere bisericesc, dar aceasta nu e decât o reacțiune față de același spirit. Dela început în poezia „**Către cetitori**” toate lucrurile despre care s'ar putea vorbi sunt noțiuni cărora creștinismul le-a dat un sens. Criza se declanșează apoi acută prin exprimarea torturii pe care o simte din cauza absenței Dumnezeuirii:

„O durere mi-a fost singurătatea ta ascunsă
Dumnezeule, dar ce era să fac”. (In marea ta trecere, 8)

Credința din copilărie s'a dus încetul cu încetul, deși poate n'a fost decât o iluzie, căci niciodată nu l-a simțit aproape:

„Și fără să-mi fi fost vre-odată aproape
Te-am pierdut pentru totdeauna”.

Ceeace a făcut să-l piardă și prin aceasta să se piardă el însuși a fost păcatul provenit din setea de a se înălța și de a cunoaște:

„Am înțeles păcatul ce apasă peste casa mea
Ca un muschiu strămoșesc.

O, de ce am tĂlmăcit vremea și zodiile
 Altfel decât baba ce-și topește cĂnepa în baltă?
 De ce am dorit alt zĂmbet decăt al pietraru'ui
 Ce scapĂră scĂnteii în margine de drum?" (pg. 44)

Curiozitatea și dorința de a cunoaște totul i-a pierdut credința
 i-a tăiat aspirațiile sufletului luându-i posibilitatea de mĂntuire

„Pentru un fagure sterp
 MĂ-am ucis stupii flĂmânzi”.

Acest pĂcat a pierdut pe primul om; el îl va pierde și pe
 din urmĂ:

Cel din urmĂ dobitoc
 Cu'nțelepciune s'a pierdut". (pag. 9)

MĂntuire ar fi numai Ăntoarcerea la simplitatea celor ce trăiesc
 la sat. Ar trebui sĂ devinĂ un anonim pierdut în mulțime — sĂ
 turmĂ el Ănsuși și sĂ nu mai Ăncerce a deslega problemele lumii
 cĂci:

„Toate turmele pĂmĂntului au aureole sfinte
 Peste capetele lor;
 Astfel mĂ iubesc de-acum:
 Unul Ăntre mulți,
 Și mĂ scutur de mine Ănsumi
 Ca un cĂine ce-a ieșit dintr'un rĂu blestemat". (pag. 45)

Dar nici în aceastĂ privințĂ nu prea existĂ Ăntoarcere. Pentru
 cel mușcat de șarpele cunoașterii nu mai e posibilitate de mĂntuire,
 nu mai e nici un semn de salvare:

„In mare rĂmĂne muntele Ararat,
 Deapururi fund de ape,
 Tot mai adĂnc,
 Tot mai pierdut
 Fund de ape". (pag. 49)

Aceeași ideie cred cĂ exprimĂ și versurile sibiline:

„Vieții nu i-am rĂmas dator nici un gĂnd
 Dar i-am rĂmas dator vieța toatĂ". (LaudĂ somnului, 12)

PĂtrunderea misterelor vieții a Ăncercat-o; tot ce a putut
 gĂnd, el a gĂndit, dar ce folos, cĂci fĂrĂ credințĂ vieța e moarte

Problema morții revine și aici, dar de data aceasta cu totul
 osebit. Ea pornește acum dintr'un fond creștin, cĂci o vedem
 pĂrechindu-se cu ideia de bunĂtate:

„Ingerii au strigat toatĂ noaptea...
 CĂ bunĂtatea e moarte”.

De unde la început căutase în credință o mântuire, o scăpare de moarte, încercarea de trăire profundă a creștinismului îl duce la concluzia că D-zeu însuși este moartea, cel puțin pe pământ:

„In cer te-ai închis ca'ntr'un cosciug —
O, de n'ai fi mai înrudit cu moartea
Decât cu viața, Mi-ai vorbi.
De acolo de unde ești,
Din pământ ori din povește mi-ai vorbi”. (In marea trecere, 9)

De altfel întreaga lui viață a fost contrară creștinismului prin inactivitatea și continua meditație. Este neînțeles pentru toți cei ce-l înconjoară — doar șarpele îl urmărește înțelegător cu „ochii lui deapururi deschiși”. De aceea și pentru **Cântăreții leproși** „Cetul e zăvorit și zăvorite sunt și cetățile”, căci ei s'au consacrat creațiilor de ordin superior:

„Dar ficele noastre vor naște pe Dumnezeu
Aici unde astăzi singurătatea ne omoară”. (pag. 33)

Aceasta e însă o trufie, un păcat pedepsit de D-zeu și de oameni. Păcatul la rândul său atrage după sine moartea. Vom vedea însă că nu numai că va ajunge să se împace cu acest gând, ci o va dori, o va cere, ca pe o deslegare necesară când viața nu mai are nici un sens: „Nu știu nici azi pentru ce m'ai trimis în lumină”. Ea va deveni o provară de care voiește să se scape cât mai curând. Incepe să încolțească regretul de a fi născut cu toată liniștea și înrudită pe care le simte pentru lucrurile înconjurătoare:

„Mi-aduc aminte de vremea când încă nu eram
Ca de-o copilărie depărtată.
Și-mi pare așa de rău că n'am rămas pământ”. (pag. 19)

Calugării își așteaptă și ei cu neastâmpăr moartea. Iar poetul sfârșește prin a o chema: „Vino sfârșit, așterne cenușă pe lucruri” și prin refuzul ideii de a retrăi prin alții — ca o supremă negare a vieții. Deși moartea-l pândeste „punându-și pe urmele lui coapte sărutul ei galben” ori ce îndemn de a mai fi e zadarnic:

„Pe căile vremii se duc și vin
Cu pas adânc ca de soartă. Albe fecioare și negre fecioare:
Indemnuri cerești
Să fim încă odată, Să fim de o mie de ori”. (Laudă somnului, 91)

Aș vrea să fiu cât mai explicit în urmărirea sensului acestor poezii. Am văzut mai sus cum o doctrină de artă modernă se găsea pe linia concepției bizantine și poezia d-lui Blaga se află la acest punct de intersecție a lor. Dar mai sunt câțiva factori de care trebuie să ținem seamă. Problema se pune în felul următor. Dacă arta expresionistă și bizantină tinde spre absolut prin stilizarea excesivă și prin înfățișarea ființelor și lucrurilor într-o simplitate

hieratică adesea monotonă de unde vom alege subiecte pentru fi prelucrate în acest sens? Vom răspunde: din jurul nostru, una din tendințele artei moderne, pe care o întâlnim și în poezia d-lui Blaga, este tocmai aceea de a da un sens de legendă și mister creștin ființelor simple din jurul nostru. Ele trăiesc transfigurate prin forța interioară pe care le-o dă acest sens și cele mai unice pot fi investite cu o astfel de putere. Prin seninătatea, simplitatea și atitudinea lor personajele ce apar în aceste poezii par desprinse din bătrâne icoane biblice. Cea mai reușită în acest sens este „**Biblica**”, unde într-o atmosferă de liniște ca de biserică ’n amiază de vară, țărâna și copilul ei sunt înălțați la valoare de simbol biblic:

„Maică precistă, tu umbli și astăzi răsând
Pe cărări cu jocuri de apă”. (pag. 71)

Și dela ea se trece direct și natural la icoana Maicii Domnii de lângă blidar:

„In casă lângă blidarul cu smalțuri rare
In fiecare zi păzești cu răbdare
Somnul marelui prunc”. (pag. 71)

Sub aceste manifestări stilizate sunt exprimate deci subiecte și stări sufletești noi. Modernismul a pus stăpânire pe totul. Acesta este în „**Veac**” (pg. 78) prin câteva trăsături se sugerează viața modernă a marilor orașe: trenuri subterane, unde electrice și autoturisme semnale pe străzi și lumini orbitoare în teatre. Dar în acest modernism „nici o minune nu se mai întâmplă”. Dimpotrivă: :

„Arhanghelii sosiți să pedepsească orașul
S’au rătăcit prin baruri cu penele arse.
Danțatoarea albă le trece prin sânge, răsând s’a oprit
Pe un vârf de picior ca pe o sticlă întoarsă”. (pag. 79)

Arhanghelii se lasă ademeniți de viața de azi. Numai în poeziile este bizantinizantă. Fondul de credință care anima aceste figuri de hieratică nemișcare s’a stins. Mai caracteristică este că: **Paradis în destrămare** unde peste sfinții stilizați ca într-o biserică bizantină a trecut duhul încetei decăderi provenită din disoluțiunea credinței. Slăbiciunea se abate asupra personajelor sfinte moartea inevitabilă cauzată nu de înfrângerea în luptă, ci din epuizare a credinței care le dădea altădată puterea:

„Portarul înaripat mai ține întins
Un cotor de spadă fără de flacări
Nu se luptă cu nimeni, Dar se simte învins”. (pag. 16)

Serafimii au părut nins de ani, iar Arhanghelii se plâng de greutatea aripelor; Ingerii goi simt frigul și „sgribulind se culcă’n

Ioan se sfășie în pustie căutându-și zadarnic drumul pierdut. Zadarnic „înalt ca un fum” Sfântul Gheorghe în trecerea peste câmpuri caută și el semne de drum binecuvântând cu gesturi rigide de sfânt binzantin pâinea și vinul pe dealuri. Inutilă este calea, căci credința s'a dus și fetele care au îngrădit balaurul îl blestemă să i se rupă sulița în solzii-i verzi.

Încă o dovadă că nimeni nu poate ieși din spiritul timpului în care trăiește.

Sabin Veselle

Zvonuri din adânc

Cu setea năzuinței sfinte
Te caut zadarnic în goluri seculare
O, Adevăr! Lucirea ta mă minte
C'un veșnic semn amar de întrebare!...

Ades sondez luminile din mine
S'aud ecoul stelelor eterne,
Să'nfrâng pe veci a lumilor destine
Ce'n spații siderale mă așterne...

Mă simt copil în leagănele firii.
În mine vremea-și dă azi întâlnire
Cu-a clipelor și-a erelor sobor...

Din rostul vag și sfânt al nemuririi
Aud suspinul lumii'n devenire
Rostogolit pe-al lutului covor...

Iuliu Sabin

Pe ruinele liberalismului capitalist

de VASILE CILIBIA

Psihologia ultimului deceniu este condusă în domeniul economic de o tendință către raționalizare, productivitate reală în locul speculațiunii, o tendință către siguranță, stabilitate, ordine, continuitate, primatul interesului colectiv, dirijarea activităților individuale către o disciplină cu caracter social național. Nașterea acestei noi psihologii este o reacțiune împotriva hazardului, necunoscutului economic liberale, economiei speculative, ale cărei principii sunt ușor dărâmate de realitate.

Liberalismul apăruse ca o reacțiune a individului oprimat de puterea publică, ca distrugător al piedecii ce puse libertății. În domeniul privat libertatea socială acordată individului, nici o stingherie a raporturilor dintre indivizi, căror li se lasă deplină libertate în sfera lor de activitate, aceasta ducând la dezvoltarea la maximum a facultăților fiecăruia.

În domeniul public, liberalismul cerea precizarea sursei puterii Statului, limitarea ei, acordând primatul națiunii. Secolul 19 este dominat de reacțiuni sociale cerând drepturi individului care constituie obiectul preocupărilor social-economice. Focarul acestor mișcări era Franța, ale cărei idei pătrundeau în toate statele transformându-se ușor în idealuri, care se înlătau rând pe rând prin organizarea statelor pe baze constituțional-parlamentare.

Sub domnia liberalismului politico-economic, Europa a cunoscut cea mai prosperă și fericită perioadă a dezvoltării sale. Aceasta epocă burgheză-capitalistă a înlesnit dezvoltarea industrială și comercială a popoarelor. Mobilul acestei dezvoltări era îmbogățirea, — la care pentru a se ajunge era necesar o creștere a producției, deoarece chestiunea pieței de desfacere nu se punea. Pentru augmentarea producției, capitalul industrial a pus în serviciul științei mijloacele materiale necesare noilor creațiuni de mașini, care s'au dezvoltat cu o rapiditate uimitoare. A urmat organizarea instituțiilor de credit, care stăteau mai mult la dispoziția comerțului, în vederea extinderii pieței, stăruindu-se în special la crearea de noi necesități în țările necivilizate, care să facă posibilă mărirea pieței.

Producția a mers mereu crescând, neîntâmpinând nici o restricție din partea pieței, până pe la finele secolului 19 când a început dezvoltarea industrială a țărilor agricole. Acum încep greutățile prin restringerea debuseelor, urmate de micșorarea producțiunii și micșorarea salariilor, pentru ca apoi să apară șomajul.

Dezvoltarea capitalismului în spiritul doctrinei liberale începe să fie stăruinită în manifestările sale de noi forțe care apăreau în luptă, și care dau naștere unei serii de probleme pe care școala liberală nu le mai putea soluționa.

Evenimentele luau înaintea doctrinei, lovind direct în însuși principiile care stăteau la baza liberalismului. Cunoscut este că școala liberală — individualismul — avea ca principii de bază:

1. Libertate absolută în acțiunile individuale;
2. Diviziunea muncii — în organizarea producțiunii;
3. Legea cererii și ofertei — în formarea prețurilor; principii care rând pe rând au fost desmintite de realități.

1. Liberul joc al acțiunilor individuale nu duce la armonizarea diferitelor interese, deoarece la un moment dat echilibrul se rupe și lupta se dă între forțe

inegale, prin atotputernicia unor capitaliști, cari prin forța lor materială înlătură ușor pe cei mici, monopolizând piața. Acest echilibru normal de care vorbește liberalismul este amenințat chiar de o lacună organică a sa:

Se susținea că epurarea vieții economice de tot ce este superficial, de tot ce nu poate rezista intemperțiilor economice se face periodic prin așa numitele crize. Experiența arată însă că echilibrul odată rupt, restabilirea printr-o deflație a prețurilor și veniturilor este greoaie, deoarece veniturile și salariile nu variază în același timp, cu prețurile. Însăși varietatea prețurilor diferă, cele de detalii nepuținând fi reduse în același timp cu cele de engros.

Dacă totuși am admite că acest sistem ar duce la epurarea vieții economice prin înlăturarea întreprinderilor rău conduse dela concurență, în acest caz și-ar mai avea poate vreo rațiune. Observăm însă, că în timpuri de criză sunt greu atinse tocmai întreprinderile mari, cari sunt de interes social și național, pentru a căror menținere intervine însăși statul. Este și natural să se întâmple așa, pentru motivul că marile întreprinderi având imobilizări mari, cu cheltuieli generale importante, fiind nevoite a reduce volumul afacerilor nu pot reduce în aceeași măsură și prețurile, care și așa sunt minimale. Reducerea afacerilor, atrage reducerea producției, reducerea salariilor, concedieri, somaj, motive pentru care Statul intervine de cele mai multeori.

Istoria economică ne arată că până în a doua jumătate a secolului 19-lea în adevăr, concurența se dădea dela individ la individ și cu drept cuvânt liberalismul puteau să-și întemeieze afirmațiile lor pe realități. Pe la finele secolului însă viața economică ia un alt aspect. Apăreau în luptă alături de indivizi noi forte, cu puteri mai mari, cu autoritate mai mare, cu mijloace financiare mult mai puternice, forțe nelimitate în timp, — societățile anonime, care prin puterea lor apăreau asupra indivizilor, limitându-le libertatea —, împiedecându-i în desfășurarea activității.

În fața unei astfel de lupte cu forțe inegale între societăți și indivizi, Statul în calitatea lui de reprezentant al tuturor, rămânând organismul cel mai puternic, având cea mai mare autoritate, și cea mai mare suprafață, are datoria să intervină și să impună anumite norme de funcționare, să supravegheze și să impună anumite directive raporturilor dintre societăți și indivizi.

2. Diviziunea muncii și mai cu seamă diviziunea internațională a muncii nu și-a continuat extinderea așa cum prevedea școala liberală. Statele în loc să se specializeze într-o anumită ramură de activitate economică, considerată ca cea mai productivă, au început din contră să se îngrijească de dezvoltarea tuturor ramurilor de activitate economică. Și cu drept cuvânt, căci diversitatea ocupațiilor precum și aceea a condițiilor sociale este necesară progresului. Un popor dacă vrea să se ridice la o viață intensă și bogată, trebuie să se forțeze să multiplice înrânsul toate formele de activități sociale și să se îngrijească să nu vină concurența din afară și să le distrugă.

Existența unui popor care ar încerca să se specializenumai într-o anumită ramură de activitate, ar fi amenințată la fiecare pas.

Dacă, totuși, găsim azi regiuni unde s'a localizat o anumită formă de activitate economică, în special industrială, aceasta se datorește nu numai unei superiorități naturale ei și unei superiorități câștigate, care a avut drept punct de plecare inițiative fericite, adesea chiar cauze întâmplătoare, dar care s'au înrădăcinat puțin câte puțin prin practică și au progresat prin exemplu.

3. Un alt principiu pe care se baza liberalismul era Legea cererii și ofertei, în baza căreia din liberul joc al acestor doi factori se ajungea la formarea prețurilor, fără a mai fi nevoie de vreo intervenție din partea cuiva.

Atâta timp cât concurența se dădea între indivizi, cari mai mult sau puțin dispuneau cam de aceleași mijloace, această lege își găsea o perfectă aplicare. Din momentul însă când apar asociațiunile de carteluri, și aceasta se întâmplă în a doua jumătate a secolului trecut, concurența este înlăturată, iar pierderile nu mai rezultă din liberul joc al cererei și ofertei ci se fixează de către asociațiuni.

Legea cererei și ofertei își putea avea aplicațiunile, fără perturbări sociale atunci când producția nu se făcea în masă, precum și atunci când nu se pune chestiunea dezechilibrului. În acele vremuri era suficient să se poată produce mai mult, pentru că piața era nelimitată. Odată cu finele secolului 19-lea când științele agrare încep întremarea unei cât de neînsemnate industrii, aplicând măsuri de protecție prin taxe vamale, chestiunea pieței de desfacere devine factor important și lui începe a i se subordona producția. Desavantajul mare este însă că surplusul de produse pe care piața nu-l mai poate primi, nu-l mai poate consuma nu se poate constata decât prea târziu, când procedându-se la reducerea producției, se produc perturbări sociale — prin scăderi de prețuri, scăderi de salarii, concedieri de muncitori, șomaj. În aceste împrejurări spun liberaliștii că capitalul cât și brațele de muncă se îndreaptă în direcția unor alte activități productive și unde nu s'a ajuns la supraproducție.

Cât de greu și cu câte sacrificii se face această deplasare de brațe de muncă și capitaluri de la o activitate economică la alta, dând naștere în același timp tulburări sociale dăunătoare și contrare scopului urmărit de civilizație.

Se afirmă din partea liberaliștilor că unul din motivele de seamă care duc la imperfecta funcționare a sistemului burghezo-capitalist o constituie pierderea pusă de către Stat prin intervențiile ce face și care împiedică normala funcționare. Desigur că aceștia confundă cauzele cu efectele unei acțiuni. Liberaliștii economici am văzut că ajuns în fața unei probleme pe care nu o mai poate soluționa, motiv pentru care începuse a se instaura anarhia economică. În acest moment, în interesul civilizației și al colectivității, a fost necesară intervenția Statului. Măsurile intervenționiste sunt cu totul în afară de cauzele anarhiei provocate de liberalismul economic, ele fiind măsuri salvatoare de întronare a ordinii pentru restaurarea echilibrului amenințat. Intervenționismul este mai mult o reacțiune contra rezultatelor sistemului liberalo-capitalist care duceau către anarhie economică și care sistem moare prin el însuși.

Măsurile intervenționiste sunt corective aduse liberalismului capitalist, o perioadă intermediară de la liberalism la economie organizată sau poate chiar economie dirijată.

Sistemul burghezo-capitalist al școlii liberale care a dus la exploatarea științelor agrare pentru îmbogățirea apusului, trebuie să-și găsească sfârșit.

El a fost opera statelor industriale, care nu aveau nimic de pierdut ci numai de câștigat prin propovăduirea libertății comerțului, prin înlăturarea barierei vamale.

Țările industriale nu s'au îmbogățit prin munca lor ci prin exploatarea țărilor agricole, care s'au lăsat ușor țărâte în mreaja teoriilor umanitariste al căror cântec a avut totdeauna un tăle.

Realizările Occidentului se datoresc în mare parte Orientului — țărilor agrare. Pentru averea acumulată în apus trebuie să se țină seamă că a muncit din greu o lume întreagă, nu numai cei din Occident, cari au știut doar să exploateze timp neștiința altora, — și cu produse industriale care nu costau nici timp și nici muncă multă, adunau averi în care erau acumulate muncă, timp și energie nemăsurate.

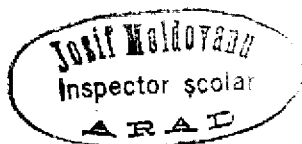
CRONICĂ RIMATĂ

Peste liniștea grădinii trece-un stol de rândunele,
 Pânza lacului, lovită, se destramă în inele,
 Printre stuț, în meditații, berzele filosofează,
 Salcia își pleacă fruntea și cădelnișând, visează...
 Vede Mureșul cum curge între diguri de cristal,
 Și statuia lui I. Ursu profilându-se pe mal!
 Pe Coșoiu fără Popița; pe Popița, polițai;
 Pe-Ovinescu, numai pictor și pe Găvănescu... craii!
 Vede pe Boșoc cu Luțai, sărutându-se de foc
 Și pe Vulpe, îl aude, cum se plânge de... noroc!
 Ved'e'n curtea prefecturii, catedrala lui Turic;
 Vede în Mărcuș pe-acela ce-a fost odată: nimic!
 Și când gata e să vadă ce-a mai fost și ce-o să fie,
 Barza îi destramă visul, zburind glonț din stuhărie!..

Pânza lacului, lovită, de un sbor de rândunică,
 Se adună tangă mării, unde tremură de frică!
 Tremură că Averescu scrie azi scrisori glumețe,
 Că Maniu se decise să nu aibă două fețe;
 Tremură că Tătărescu, l-a convins pe D. Brătianu
 Să mai guverneze țara, cel puțin până la anu!
 Tremură că domnul Iorga împăcându-se cu Cuza,
 N are să mai scrie versuri și-o să-și imprumute muza
 Lui O. Goga, care-i gata să se sacrifice iară
 Și să cânte ca-altădată „Cântecule fără țară”
 Tremură, că Mihalache o să-și lepede țăarii
 Și că Smara-o să devină ca un fel de... Matahari!

Peste liniștea grădinii, fracuri mici aeriene
 Trec me odii de valsuri peste vârful de antene;
 Trec iluzii spulberale, trec ca tot ce e principiu
 (Așa cum Constantinescu trecu pela municipiu!)
 Trec ca vorbele ce-și schimbă Sudoveanu, cu Voinești;
 Cum furtuna lui Dobrescu a trecut prin București!
 Trec ca spiritul ce-l face R. Gorgan în epigramă,
 Cum sub ochi ne trece zilnic, fiecărui, câte-o damă;
 Trec ca regii, în Istorie; ca pe piață, trufandale;
 Trec, cum trece conținutul unei oale, cu... sarmale!

Printre stuț, în meditații, berze e din zboruri cad,
 Ca în parcuri poezia lui Al. T. Stamatiud!
 Pânza lacului, lovită, lângă mal își cântă-aleanu,
 Unde-o găză stă și-ascultă o poveste de Gârleanu!
 Peste liniștea grădinii s'abātu un stol de molii
 Călinând pe Lovinescu, că a scris alte... „Memorii”!
 Salcia își pleacă fruntea, peste liniștea albastră...
 (Versul ultim să-l încheie fantezia dumneuvoastră).

DARE DE SEAMĂdespre **Activitatea bibliotecii Palatului Cultural în anul 1936**

Biblioteca Palatului Cultural a avut în cursul anului trecut, — introdusă în buget, — suma de lei: 100.000 și care a fost cheltuită în felul următor:

1. Cumpărări de cărți românești	33.104.—
2. Cumpărări de cărți franceze	3.866.—
3. Cumpărări de cărți germane	3.730.—
1. Cumpărări de note	3.400.—
5. Cumpărări de fotografii	5.600.—
6. Abonamente la reviste și ziare	24.798.—
7. O carte cumpărată de serv. Cult.	250.— (Nu am primit-o până în prez.)
8. Intreținerea bibliotecii	4.102.—
9. Rest neprimut	21.150.—

Total general lei: 100.000—

Biblioteca a fost sporită cu 620 opere în 703 volume și cari se repartizează astfel:

Reviste	6	6	
Note	4	4	
Cărți românești	301 opere în	355 volume	
Cărți franțuzești	54 opere în	69 volume	
Cărți germane	12 opere în	12 volume	
Donațiuni: maghiare	53 opere în	64 volume	primite dela Soc. Köles
Donațiuni: diferite (1)	190 opere în	293 volume	

Membrii înscriși în cursul anului au fost de 502 plus 92 ai Societății Köles conform contractului dintre susnumita societate și Primăria Municipiului. Acetia sunt recrutați din toate ramurile de activitate omenească. O repartizare pe categorii după sistemul uzitat de bibliotecă nu o pot face. Predomină pensionarii și tineretul școlar.

Taxe de membru	15.820.—
Amenzi	890.—
Total:	16.710.—

Circulația în biblioteca de imprumut:

Cărți românești	Cărți străine
Imprumutători 7113	Imprumutători 2194
Opere 19436	Opere 6227

Totalul imprumutătorilor: 9307 cu 25.663 opere citite. Biblioteca de imprumut a fost închisă 106 zile.

Circulația în sala de lectură:

Cărți române și străine	593
Cetitori și cercetători	366
Cetitori de ziare și reviste	9529

În sala de lectură există la dispoziția cercetătorilor și cititorilor a bibliotecă de mână cu 121 dicționare, lexicoane, enciclopedii, etc., apoi 21 de ziare și 14 reviste în diferite limbi.

Sala de lectură a fost închisă 57 zile.

Totalul general: Imprumutători, cercetători și cititori de ziare și reviste	26.456
Opere împrumutate și cercetate	19.202

Orașul Arad are în afară de biblioteca Palatului Cultural, două biblioteci comerciale, apoi bibliotecile școlilor, o bibliotecă a meseriașilor români, o bibliotecă a depoului C. F. R. și încă câteva, chiar dacă fiecare din aceste biblioteci are o activitate și o circulație, — în cadrul său de activitate, — ca biblioteca Palatului Cultural, pentru orașul nostru este prea puțin.

Aradul are o populație de circa 76.000 locuitori, cu peste 70 instituții, cu o masă funcționarească de câteva mii de persoane. Unde își îndestulează această lume necesitățile ei culturale, având în vedere că librăriile nu se pot și nici nu se laudă cu o vânzare de cărți excesivă. După datele primite au fost cărți, — dintre cele bune, — cari nu au avut aproape nici o desfacere pe piața orașului nostru. Atunci acești oameni se hrănesc sau numai cu literatura ziarelor și revistelor sau poate nici cu aceasta?

Sunt motive și pentru și contra acestei inactivități. Partea literară, — vorbind în general, nu numai de țara noastră, — din punct de vedere calitativ lasă foarte mult de dorit. Azi nu se poate vorbi de școli literare, nu există luptă pentru principii, în cărți nu se tratează probleme de adâncă trăire, azi și cartea ca aproape tot ce există s'a comercializat. Oare și-a ajuns scopul și acesta-i rolul ei?

În mulțimea cărților apărute, totuși se mai află și de acelea cari nu ar trebui să lipsească din mâna nici unui intelectual și aici e vina, nici acestea nu sunt citite. Motivul poate fi nepriceperea alegerii și mai ales critica ce li se face neexsilând adevărații critici, decât prieteni cari laudă și dușmani cari hulesc. Aci ar trebui însă să întrevină rolul bibliotecii.

Bibliotecile centrale, ca depozit legal, unde se adună tot ce apare ar trebui să dea îndrumări celorlalte biblioteci mai mici în ceea ce privește materialul apărut. Acolo să se facă selecționarea riguroasă și împărțirea lui pe categorii de cititori, iar aceste biblioteci să se aprovizioneze conform acelor indicațiuni. Desigur că această muncă ar fi destul de grea, cerând a fi făcută de oameni cari să aibă în primul rând în vedere ca numai acele cărți să fie indicate spre a fi cumpărate de bibliotecă sau particulari, cari sunt scrise în o adâncă moralitate și intens naționale. În urma acestui sistem bibliotecile județene și comunale ar avea foarte mult de câștigat. Având în vedere că aceste biblioteci mici, primul rând, nu au personal suficient și specializat, apoi nici nu au posibilități financiare de aprovizionare decât foarte reduse, deci nu pot cumpăra tot și apoi să selecționeze. Însăși vânzarea din librării poate fi dirijată și limitată în acest sens.

Biblioteca Palatului Cultural luptă an de an cu greutatea destul de mari din următoarele motive:

1. Nu are materialul bibliotecar românesc apărut înainte de războiu și care, azi, chiar când se poate afla și cumpăra este foarte scump și întrece posibilitățile noastre de achiziționare.

2. Completarea lipsurilor de cărți cari au fost scoase din bibliotecă din cauza uzajului sau au fost pierdute și care completare încă dela întemeierea bibliotecii nu au mai fost făcute.

3. Sumele ce ne stau la dispoziție sunt cu totul prea mici pentru a întreține și spori o bibliotecă de proporțiile acesteia.

Condițiile de studiu ce le oferă biblioteca nu sunt dintre cele excelente. În primul rând să amintim numai școala primară din parterul clădirii și care cu scopul specific școlilor, cred, că ar fi destul pentru a întrerupe o activitate serioasă bibliotecară, dar în afară de aceasta, biblioteca de împrumut este instalată totul nefiresc, în imediată apropiere a sălii de lectură și care iarăși prin șgom ce se produce acolo face aproape imposibil ca acei ce studiază și lucrează să nu fie conturbați. În această bibliotecă își prepară examene de doctorat și licențedestui studenți, avem și o seamă de cercetători, deci altele ar trebui să fie condițiile de studiu. A mai aminti întreaga împărțire nefirească a depozitului și celelalte încăperi, cred că este de prisos.

Lucrări bibliotecare:

1. Am revizuit, controlat, selecționat și curățit întreg materialul bibliotecar lucrare ce se face în fiecare an, în luna Iulie.
2. Am continuat clasarea fișelor la cartotecă.
3. Am redactat un regulament intern de funcționare a bibliotecii, care până în prezent funcționa pe baza vechiului regulament maghiar și mai ales a uzului.
4. Am legat 454 volume de cărți, reviste, monitoare, etc., în valoare de lei 1200.
5. Am făcut o expoziție a cărții.

O statistică comparativă a tuturor datelor în ce privește biblioteca dela încheierea ei și până azi, cât și un program de ce ar trebui făcut aici, îmi reprezintă sarcina de a-l face cu altă ocaziune.

N. D. C.

M A M A

În noaptea asta neagră ce mă'nghite
Pe fiecare clipă tot mai tare
Mai strălucește doar o lumânare
Ce-mi luminează căile'nvechite.

De n'ar fi ea m'aș rătăci în zare
Printre mumii de vremuri rebegite
Și'n haosul de rele nesfârșite
Ar tremura ultima mea cântare.

Și eu m'aș pierde-odată cu cântarea
Furat de valul relelor din lume,
Iar de viață n'aș mai ține seamă

De n'ar fi luminată toată zarea
De-o flacără plâpândă, fără nume.
Și-această scânteiere este mama.

Lucian Emandi

CĂRTI

»Eu«. Poeme în versuri și în linii — de **Marcel Olinescu**.
Editura »Pro-Arte« Arad

Cititorii au fost obișnuiți, dela un timp, să se oprească numai pe marginea cărților cu o emblemă a noutății, cu ceva specific ieșitului din comun. A fost, poate, mai este un gust de așa zisă nuanță literară, care s'a dovedit a fi cu totul străin de literatură. Au fost epoci, când am asistat la originalitatea copertelor cari adăposteau opere literare — calitatea nu interesează —, și-am văzut mai apoi astfel de opere, chemând atenția cititorului prin exhibiția titlului.

Poetul arădan, Marcel Olinescu, avansat în descifrarea literaturii de toate nuanțele, face dovada rămânerei în trecut a prezentării primului său volum de versuri, intitulat „EU”.

Poemele în versuri și linii ale prietenului Marcel, sunt mai repede numai în versuri, deosebirea între vers și poezie socotind că este bine stabilă.

*„Eu sunt unul dintre cei mulți ai generației mele.
O boabă din șiragul de mărgele
Ce fac podoaba unui veac”.*

sa cum își începe cartea, este o idee versificată, lipsită de nuanța poeziei pe care de-o mai întâlnim azi, dincolo de cărțile de versuri și în special în proza lui Al. O. Teodoreanu.

*„Sunt cerneala unui toc rezervor
Ce literă cu literă vărsându-se
Se reafirmă epuizându-se”.*

Insuși cuvântul încheierii versificației „Eu sunt unul din cei mulți” apare poetic, nu însă nepotrivit ideii firuță de artist în toată plasticitatea ei.

*„M'am cunoscut cu mine într'un târziu...
Era în vară sau în toamnă? Nu mai știu...
Ca pe-o veche cunoștință m'am luat la rost:
De unde viu, ce fac, ce sânt, ce-am fost?”*

Ideia continuă fără ocoliri prea mari și mai ales, fără aparență de profunzime, pentru a ne apărea cu totul clară în „Imi caut umbra”:

*„Imi caut umbra ca Petre Schlemil
Mă caut pe mine în orice copil,
În fiecare lăncăr cu chiot în privire...
În orice faptă, în orice gândire,
Dar pe Unul Eu, nedespărțit și neschimbat,
Nu l'am aflat.
Vorbele mele n'au spus ce-am gândit,*

*Faşa mea n'a călat ce-am simţit.
Gândul n'a găsit'n scris potrivire
Şi nici vrerile mele înfăptuire".*

Cu astfel de material al ideilor, până la încheierea volumului, Marcel Olăseanu se tot încreabă, fără a şti să răspundă niciuncea din ele. Şi nu că n'ar fi artist. Artistul se lasă furat de imagini, ideile-i curg în linii, în cadrul versului ca în muzică, şi uită să pună în această minunată versificaţie pronunţat accent de poezie.

Dar Marcel Olănescu, înainte de-a fi poet, este cunoscutul pictor şi în sfera reîntrecutului gravor în lemn, premiat nu de mult de juriul salonului „Negru”. Pătruns până în cele mai profunde adâncuri sufleteşti de conturul şi îmbierea culorilor, artistul confundă glasul ochiului cu acela al gândului, oricare inspirat veritabil.

Bucată în care a ştiut face o astfel de deosebire, ni se pare cea intitulată „In fiecare clipă vin furi”, pe care — pentru frumuseţea desăvârşită — putem reţine să n'o dăm în întregime:

*„In fiecare clipă vin furi şi mă pradă
Ca pomul crescut pe margine de stradă;
Pasările cerului vin şi mă ciugulesc,
Privirile trecătorilor fructele-mi poftesc.*

*Mâini dibace imi rup câte-o poamă.
Vântul imi scutură frunzişu' ca pe-o coamă.
Toamnele mă despoae de toate frunzele
Sobolii imi rod rădăcina pe-ascunsele...*

*Din seva ce-o sorb avid din pământ
Doruri impart pe aripi de vânt...
In fiece clipă vin furi şi mă pradă
Şi tot mereu renasc, ca pomul depe stradă".*

Şi astfel de accente se găsesc destule în paginile volumului „EU”, cu deosebire că ele fac excepţie conţinutului „tot”, care rămâne adeseori numai versificat.

Volumul prietenului Marcel, cum era şi natural, cuprinde un însemnat număr de gravuri, care completează armonice ideile gândite, fapt care-l face şi mai interesant. Cu un asemenea volum „Provincia literară” se plasează, pe drept cuvânt, treapta celor mai alese culturi şi dacă omagiul Capitalei întârzie să vină, noi înţelegem destul de bine tâlcul. Şi înţelegându-l, nici nu-l aşteptăm.

George Solronie: Principiul naţionalităţilor în tratatul de pace din 1919-1920

Triumful principiului naţionalităţilor, factor determinant la încheierea de pace şi trasarea noilor frontiere ale Europei, a însemnat adevărata victorie morală a poporului mondial. Peste paginile de eroism, de lacrimi şi imense pierderi materiale, ultimul război a avut consecinţele lui fericite, rezolvând pentru totdeauna problema naţională a celor mai multe state beligerante, sau a popoarelor trăind până atunci sub dominaţia străină, înjuste şi silnice.

Revendicările teritoriale împlinite, creierea statelor organice și unitare, abolirea dreptului de cucerire, celebru în veacurile anterioare — își au originile în triumful principiului naționalităților, a dreptului popoarelor majoritare căreia se vor alătura.

Tratatelor de pace anterioare celor din 1919—1920, au fost influențate de acest revelator principiu, în clauzele lor fundamentale. Astfel au fost tratatele din 1815 la Viena, din 1856 la Paris și din 1878 la Berlin.

Dar justele revendicări teritoriale ale statelor și popoarelor opresate nici pe departe n'au fost soluționate.

Tratatelor din anii 1919—1920, sunt opera fericită a acestui principiu, consacrat politicește și juridicește de marea conferință a păcii.

Trăinicia acestor tratate răzidă în acest pe viitor permanent izvor de drept internațional public: principiul naționalităților și dreptul de autodeterminare al popoarelor.

Dl. George Sofronie, eminent profesor de drept internațional public al Facultății de Drept din Cluj și bine cunoscut publicist, închină ultima sa operă problemei atât de mult discutată a naționalităților și revizuirii tratatelor.

Literatura noastră politică a câștigat mult prin noua operă a profesorului din Cluj, dar mai ales țara va beneficia mult în străinătate prin lansarea ei, pentru că „Principiul naționalităților în tratatele de pace din 1919—1920” este o frumoasă p'edoarie în favoarea cauzei naționale.

Serisă pentru combaterea revizionismului tratatelor în general și pentru a demonstra, în special, intangibilitatea tratatului dela Trianon, cartea d-lui prof. George Sofronie cuprinde un bogat și documentat material juridic și politic.

Pornind dela nașterea și evoluția principiului naționalităților — cel mai echitabil punct de rezim al creierii statelor naționale — autorul analizează nenumărate evenimente internaționale și unele aspecte caracteristice ale principiului.

Iusistând în deosebi asupra valabilității și intangibilității ultimelor tratate internaționale, privind clauzele lor teritoriale, dl. George Sofronie combate cu multă originalitate și talent revizionismul maghiar, infirmând toate punctele lui de reper.

Serisă într'un limbaj academic, dar accesibil, documentată și de mare actualitate, cartea premiată și publicată de ziarul „Universul” rămâne o operă de drept internațional public valabilă pentru mult timp.

A apărut tradusă și în limba franceză.

Ion I. Pogana.

G. K. Constantinescu: Ereditate și eugenie

Printre cărțile de incontestabilă valoare apărute în ultima vreme se numără și această lucrare care tratează o chestiune de capitală importanță pentru pășirea neamului românesc.

Eugenia a fost împământenită la noi de savantul profesor Dr. G. Marinescu și este disciplina care are ca scop „îmbunătățirea omului, pe care îl dorește mai bun, mai onest, mai sănătos”, preconizând, cu alte cuvinte, realizarea unui om mai bine născut.

Dar cum ar fi posibil acest lucru?

Se știe că prin ereditate se moștenește, se continuă complexul de calități și defecte dela o generație la alta.

Cunoscând, deci, legile eredității se poate permanentiza această îmbunătățire a omului.

Perpetuarea speciei umane se face prin procesul numit fecundație, când două celule, cea feminină (ovula) și cea masculină (spermatozoidul) se unesc de naștere unei noi ființe.

Această ființă, după cum am mai spus, prin ereditate este împovărată cu seamă de calități și defecte de ordin fizic și psihic.

Pentru ca produsul fecundației să fie de calitate superioară, se cere ca mentele ce se îmbină să fie cât mai sănătoase, cât mai bune.

Tocmai aci intervine rolul covârșitor al eugeniei.

Sau — după cum zice autorul — aci vrea să intervină eugenia: în dirijarea acestui material, din combinațiile cărui să ne dea un om din ce în ce mai perfect.

Întrucât nu numai calitățile se transmit din generație în generație, ci și defectele, eugenia va interveni spre a împiedeca înmulțirea elementelor dăunătoare și a promova dezvoltarea intensă a însușirilor superioare, spre a înobilă pe posibil națiunea.

Și ne permitem a face o remarcă și în acelaș timp a lansa o sugestiuie.

Noul cod penal statornicește o gravă pedeapsă pentru cel care cu știință și neștiință se face culpabil de a fi infectat cu anumite boale o terță persoană.

Aceasta ar fi o măsură salutară, dacă cei ce s'au molipsit ar reclama cazul ar urma imediat un tratament de vindecare.

Dar lucrurile nu se întâmplă așa. De teamă sau de rușine, cei molipsiți numai că nu reclamă, dar de cele mai multe ori, poate din neștiință, nici nu tratează la timp, sau se tratează prost, incomplet. Realizând, apoi, căsătorii dau la iveală urmași degenerați.

Într'o măsură drastică, relele neștiinței sau ale imprudenței ar putea fi ușurată preîntâmpinate.

Statul să instaureze prin lege controlul medical obligator pentru toți tinerii de ambele sexe, începând — de pildă — dela 15 și până la 25 ani.

Cum s'a instituit prin lege munca de folos obștească, constituirea de stoluri școlare, și alte o seamă de obligațiuni pentru tinerii noștri, problema sănătății tinerii ar trebui să dea mai mult de gândit guvernanților, și să caute să aducă grădnică soluțiuni, venind în felul acesta în ajutorul societății de eugenie, pornită pe bune suspiciii, și având, până acum, realizări destul de laudabile.

Dr. G. K. Constantinescu studiază eugenia din toate punctele de vedere, spunând că ea trebuie să urmărească procesul de evoluție al națiunii, care „să ducă la întărirea românismului cu forță numerică, innobilându-i în acelaș timp calitățile sufletești, și asigurându-i sănătatea trupestă”.

Din succinta noastră schițare a conținutului acestei cărți se poate desprinde valoarea și interesul pe care îl incită lucrarea d-lui Constantinescu.

Scrisă frumos, într'un stil limpede, și coborînd toate datele la posibilitatea înțelegere a oamenilor simpli, totuși de o ținută academică, valoarea acestei cărți este cu atât mai mare.

Și nu putem să nu terminăm și noi cu aceleași cuvinte ale lui Kant cu care dl prof. Dr. G. Marinescu și-a încheiat prefața: „Două lucruri fac să-mi bată inima de bucurie: un cer instelat și o faptă frumoasă, făcută în mod desinteresat”.

Conștiința necesității lămuririi tuturor asupra marelui rost al eugeniei, aduce d-lui G. K. Constantinescu neprecupețite și binemeritate laude. (R. Gor.)

INSEMNAȚII

PETRE NEAGOE, povestitorul și romancierul „american”, a fost trei zile delat mijlocul lui Aprilie oaspetele A-radului.

Cine este Petre Neagoe? Pentru americani un talentat pictor și caricaturist, dublat de un scriitor de reală vaoare. Pentru casele de editură din Europa „un autor român care, scriind în englezește, a atins prin scurtele și vioaiele sale istorioare, o reputație internațională”. Pentru noi, Români, un nume nou! Cu toate că Petre Neagoe are prin naștere, copilărie, adolescență și studii cele mai autentice hrisoave de autohtonism etnic. Din comuna Aciliu (Sibiu, lângă Săliște) unde s'a născut în 1885, Petre Neagoe a trecut prin Sibiu și a poposit la București, unde s'a înscris la Academia de Belle-arte. Cine i-a îndrumat pașii spre München? Ce flux al vieții l-a condus în America? Capriciile destinului însoțesc descori spiritul de aventură. Fapt este că Petre Neagoe, român de baștină și boem prin structură sufletească, ajunge pictor, scriitor și cetățean american. Scriitorul însă este de dată mai recentă și, curios, și-a făcut debutul în... Franța, publicându-și prima povestire acum 8 ani în *Transition*, revistă americană ce apărea la Paris. Ii urmează în *l'Europe* „Savu și Oana”, o altă povestire însoțită de o notă a lui Romain Rolland, apoi o alta: „Spovedania lui Gavrilă...” Până azi Petre Neagoe are tipărite două volume de povestiri (Furtună, Cum cucerești o femeie) și două romane (Acolo mi-este inima,

Ileana) și este tradus în limbi e: franceză, germană și olandeză. Intâmplarea face să am în față ediția engleză a romanului *Acolo mi-este inima* (There is my heart, London, J. m. Dent 1936). Iată cum recomandă editura acest roman:

„Este povestea veselă, plină de viață, a unei familii de țărani din România, cu o neobișnuită și delicată problemă de dragoste de o însemnătate universală. Locuitorii, superstițiile, patimile, munca, portul, mâncarea, scenele casnice și viața la țară sunt așa de minunat prezentate încât cetitorul simte că sunt ale lui proprii. Minunatul popor ale cărui iubiri și aventuri sunt povestite devine prietenul nostru neuitat, iar noblețea lui patriarhală ne face să medităm asupra meritelor civilizației noastre comerciale. Veselia, umorul și se îmbină cu adevărul și în viața țărănească din Transilvania simțim din nou dorul și aspirația unei vieți de-o largă umanitate”.

Și iată cum prezintă editorul german romanul *Ileana* (Ileana aus Aciliu, Zinnenverlag, Berlin, 1936):

„Un roman despre țăranul român bătu de vântu care străbate ogoarele, ars de soarele care se strecoară fierbinte în sânge, hrănit de puterea care isvorăște din brazda mănoasă a pământului. Mare, limpede, puternic. Firul acțiunii pălimesc condusă, luminând multicolor ca artisticele motive țesuțe pe îmbrăcămintea

frumousei Ileana, este străbătut de proverbe și basme care s'au păstrat d-n gură în gură, secole de-a rândul. O carte care, alături de „Țărani polonezi” a lui Reymont, de „Pământ bun” a lui Pearl Buck și de puținele romane clasice despre țărani, merită să aparțină marelui literaturii”.

Ziarul englez, *Evening Standard* din 23 Octombrie 1936, scrie la rubrica „Cărți noi” despre *There is my Heart*:

„Petre Neagoe este un novelist roman care scrie în englezește”. — Și resumă subiectul romanului, continuă: „Dar valoarea cărții nu constă în aceasta, ci în amănuntele ei. Munca țărănească, jocul, viața la țară, în cârciume și în case, tipurile de țărani, sunt sursele prin care autorul dă operei sale viață, culoare și mișcare. Le găsim pe toate din abundență în acest roman...”

Iată, din ceace întâmplător ne-a căzut în mână, cum îl cunoaște străinătatea pe Petre Neagoe și cum îi apreciază opera. Fără să mai vorbim despre condițiunile tehnice absolut superioare în care au apărut traduceri mai sus menționate.

Cum îl cunoaștem noi? Răsfoiți ziarele și revistele noastre, în deosebi acele reviste literare din Capitală care consacră peste noapte și lansează cu zurgălăi atâtea ilustrități necunoscute — dar cu vagi afinități de tarabă și consăngenitate — și nu veți găsi două rânduri în care să fie amintite numele acestui chipș și modest mărghinean a cărui operă publicată și tradusă în cele mai răspândite limbi internaționale, vorbește despre țara lui și locuitorii ei mai mult decât toate reprezentantele diplomatice, toți consulii și toți atașaii de presă la un loc. Căci nu este inutil să știm că nu prin domnii atașai de presă din Franța și Statele Unite am aflat despre existența și activitatea literară și publicistică

a lui Petre Neagoe, — ci printr-o simplă întâmplătoare călătorie de agrement a unui distins poet ardeean, vizitând acum vreo 4 ani New-York-ul, a avut ocazia să-l întâlnească și să-l prezinte pe romancierul nostru de presă de-acolo!

Facem această mențiune fără să adăugăm nici o concluzie, după cum fără să tragem concluziile necesare trebuie să menționăm că primele formațiuni despre Petre Neagoe fost publicate acum 7 ani în revista *Klingsor* din Brașov, concomitent apariția primelor sale traduceri în limba germană...

Și nici atunci, nici de-atunci în presa editura și autoritatea culturii românească n'au binevoit să ia cunoștință despre activitatea literară internațională a acestui admirabil reprezentant al sufletului și răspânditor al atmosferei românești în străinătate.

...În timp ce o casă de editură din New-York i-a cerut să scrie studii despre trei sculptori — dintre cari francezi și al treilea Brâncuș al nostru, — iar o altă casă de editură din New-York, i-a cerut și s'a angajase să-i publice trei romane inspirate din viața țărănimii române.

Am avut onoarea și plăcerea să mă adresez de vorbă cu dl. Petre Neagoe, în vârstă poetului Aron Cotruș. Este om de o simplitate fermecătoare de o excesivă modestie. Se interesează domol și fără afectare de toată sănătatea D-tale și a familiei D-tale, și e dispus să-ți vorbească despre orice numai despre sine însuși! Iți vine să crezi că nu mai e de vorbit despre „americanizat” cu toată

Slă în țară două luni și viz tează lovărășia poetului Cotruș părțile mai pitorești și cele mai caracteristice ale așezării or românești. În des părțile muntoase. Adună material — nu vă cruciți! — e invitatul vernului român. Nu știu care adă

va traduce și publica operele. În-
fărsit. Poate că astfel vor afla des-
re umila Dsale existență și marile
noastre reviste literare. (a. c.)

PROFESORUL SEXTIL PUȘCARIU.
Avantul profesor al Universității și
directorul „Muzeului limbii române”
în Cluj, a fost sărbătorit cu ocazia
mplinirii vârstei de șezeci de ani.

Omagiul adus unuia dintre cei mai
bucureșteni oameni de știință ai neamului,
readus la actualitate munca de ti-
tan a acestui mare filolog, însărcinat
de Academia Română cu întocmirea
„Dicționarului limbii române”, cu
mulți ani înainte.

Profesorul Sextil Pușcariu și-a în-
ceput activitatea științifică la Univer-
sitatea din Viena. A trecut apoi la cea
din Cernăuți, iar în anul 1918 a fost a-
les primul rector al Universității Da-
cie-Superioare.

Academician și profesor consacrat,
Sextil Pușcariu dă la iveală numeroa-
re studii și documente. Redactează bu-
getul „Daco-romania”, în cadrele
colii de filologie creată la Cluj.

După alți opt ani de fructuoasă ac-
tivitate, profesorul Sextil Pușcariu re-
voluționează știința filologică din țară
cu „Atlasul lingvistic al României”, în
colaborare cu discipolii săi Sever
Pop și Emil Petrovici.

Chemat să fie sărbătorit și la Arad,
profesorul Sextil Pușcariu ne-a pre-
zentat aspecte caracteristice din acest
nou atlas, al patrulea din univers și
cel mai complex.

Misterele discutabile ale istoriei po-
litice au fost definitiv lămurite și do-
vedite — odată cu apariția atlasului
geografic al limbii române.

„Cuvântul filmat”, cum s'a pronun-
țat savantul, nu mai îngăduie contro-
verse și îndoieli.

Istoria străveche, originile și con-
tinutul elementului românesc în
Ardeal au fost magistral reconstitui-

te și documentate de profesorul Sex-
til Pușcariu.

Astăzi un cuvânt în aparență ne-
însemnat din atlas, spune cât zece
pagini de istorie.

Teoriile istoricilor Asutro-Ungariei
au fost definitiv înlăturate din discu-
țiile științifice, grație operii profeso-
rului din Cluj.

Când atlasul se va prezenta cercu-
rilor științifice din occident, istoria
Ardealului nu va mai putea fi falsi-
ficată.

Profesorul Sextil Pușcariu a clădit
un monument lingvistic ce va dăinui
peste împotrivirile timpurilor, slă-
vind geniul creator al latinității.

Cum odinioară romanii au creat un
sistem de drept încă neînvinș de
evoluția științei, noua școală filologică
a unui latin modern va face epocă.

„Hotarul” se asociază la slăvirea
profesorului Sextil Pușcariu, care are
și vechi legături cu orașul Arad.

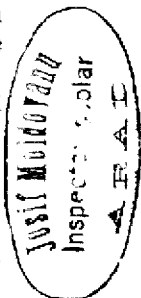
În lipsa unui număr dedicat ilus-
trului filolog, îi aducem acest smerit
omagiul de câteva rânduri.

(i. i. p.)

PAGINI LITERARE, este titlul re-
vistei care „apare sub îngrijirea unui
comitet de două ori pe lună în Arad”.
Tiparul tipografiei „Concordia”. Re-
dactor: Victor Stanciu. Nu-i așa că nu
mulți arădani — și mai ales arădani
tineri — au auzit despre această re-
vistă apărută în timpul războiului?

Și cu toate acestea au apărut 10
numere (1—10) în intervalul de timp
de 1 Martie — 15—28 Iulie 1916, cu
un total de 200 pg., format mare, hâr-
tie velină. Foarte multe clișee (foto-
grafii, reproduceri și gravuri origina-
le de Al. S. Iorga).

În numărul 1 — 1 Martie 1916, —
articolul prim, o „chemare” către
scriitorii rămași acasă și indemnul de
a-și strânge rândurile în jurul revis-
tei ca să dea hrană sufletească celor
ce se jertesc pe front, îl semnează

Al Ciura. Urmează o schiță (acasă...) de I. Agârbiceanu, versuri (Doină de A. Bârseanu, *minierii* de A. Cotruș, *Captivii* de I. Broșu) cronici: literară, cultura istorică (I. Lupaș), școlară (Dr. Ioan Mateiu) științifică (Gavril Todica) și un supliment muzical: *Hăis și cea* (versuri de Șt. O. Iosif, muzica de Guilelm Șorban (?). Peste 20 de fotografii de pe front (clișee cap. Al. Micu, Il. Corioan Ștefan și G. Popovici) și câteva portrete (Episcopul Dr. Vasile Hossu, V. Onițiu, Aug. Beleş, fost preot în Șimand).

În numărul 2 — 15 Martie 1916 — multe reproduceri după tablouri celebre din care se desprinde oroarea războiului, — și o serie de fotografii ale convoiului de la înmormântarea mitropolitului Ioan Mețianu, el însuși fotografiat pe catafale.

Pagina istorică o iscălește Dr. N. Drăgan (actualul primar al Clujului). Lucian Blaga apare timid cu o pagină de filosofie. *mit* și *cunoștință*.

În numărul 3, multe fotografii de pe front (Micu, Popovici, dr. Iuliu Crișan), arătând mai ales prada capturată în diferite lupte... Probabil că cenzura militară a prins abilitatea reproducerilor. Proza de Ciura și Agârbiceanu, versuri de A. Bârseanu. Lucian Blaga s'a întins în acest număr pe două pagini.

Acestora li se mai adaugă în numerele viitoare prozatorii: Emil Isac, Mihail Gașpar, Horia Petra Petrescu; verificatorii: V(asile) B(arbu) M. Pallade, T. Murășanu, I. U. S(oricu), R. Cetină, Vasile Stoicanea și O. Halea; cronică literară: I. Clopoțel; științifică: V. Stanciu, Borza, etc.

Demne de reținut numele d-ilor: Sabin Evuțian (actualul inspector general al învățământului secundar) care

iscălește o cronică *Hipnoza și iu* (Nr. 7) și Al. S. Iorga remem. prin desenurile sale și unele duceri de „textile românești”.

Numărul 5 e onorat cu colab. lui Ion Urban Jarnik, prilej de țire româno-cehă, iar în Nr. 7 vestește la *însemnări* că păr. I. paș și G. Coșbuc au fost aleși m. ai Academiei Române.

Cu Nr. 10 revista și-a încetat rîșia fără nici o explicație. Pe că Nr. 11 care ar fi trebuit să la 15—28 August a rămas în J. România intrase în război și română trecuse Carpații...

„IDEIA”. În marasmul actual ideii, de credințe și de năzuințe s'ar părea aproape imposibil fixezi o anumită conduită, un harnic și stăpănit de dorul de sale realizări, s'a încumetat să pă tipărirea unei reviste, care forma de prezentare și conținut special, stă cu succes alături de mai de seamă publicațiunii altre.

DL. SEVER STOICA, director. vistei Ideia, în chiar cuvântul o murire ne dă o puternică dovadă felul cum înțelege el să lupte, nându-ne pe toți să *izbim sou pamnu' în față și să-i strigăm: credere neșovăitoare: TE VOI VINGE!*

Sperăm că avântul vijelios cu a pornit dl. Sever Stoica — după il cunoaștem din puținele clipe re am stat de vorbă cu el — va potoli oricât de mari ar fi coștele ce le va întâmpina.

Urăm revistei „Ideia” izbândă plină.

NOTIE

— *Un arădan* care ne face cinste în București este pictorul Eugeniu Dublea, fiul directorului școlar N. Dublea și-a făcut studiile de specialitate la Academia de arte frumoase și-a rămas acolo, în București, printre artiști, expoziții și alte manifestări de artă. Și nu inactiv. A scos volumul „Artiștii plastici români” cu biografiile a 130 pictori și sculptori români, cu autoporțretele a 36 dintre ei și cu vre-o 230 de reproduceri. O lucrare sintetică. Singura în genul ei. Scoate lunar „Plastica” publicațiune ajunsă în anul III de apariție. Iată cum îi conturează rostul directorul și fondatorul ei dl. Eug. Dublea. (Nr. 1. an. III).

„Plastica este singura publicațiune de artă din România care vine să sprijine activitatea artistelor noștri. Credincioși în puterile creatoare ale acestei neam, mândri de trecutul, virtuțile și eroismul lui, pornim și pe calea culturii artistice, căci așa aducem una din temelii istoriei noastre viitoare.

Pe aceste căi în interesul operei începute, *nu credem că ar putea fi ceva imposibil de trecut.* Iată, geneza noastră”.

Iată și programul acestui admirabil tânăr arădan care nu și-a pierdut în București nici cumpătul, nici îndrăzneala, nici idealismul.

Un eveniment cultural, au numit în mod unanim ziarele locale, concertul fanfarei reg. 93 infanterie din 3 Aprilie c. Aproape 14 instrumente de suflat

adunate pe scena teatrului comunal într-o disciplină artistică — nu numai militară — ce nu ne-a mai îngăduit să analizăm proveniența executanților: Muzica lui 93 infanterie, muzica jandarmeriei din Oradea, o parte din muzica poliției locale, — trei unități omogenizate sub o singură baghetă. Programul îndrăzneț: Wagner (Rienzi ouvertură) Schubert (Simfonia neterminată), Tcheikowsky (1812), în afară de operele originale a dovedit cultura muzicală a dirijorului. Executarea programului a dovedit talent și muncă, muncă inteligentă și disciplinată. Nu exagerăm afirmând că meritul acestei alese manifestări muzicale îi revine în întregime tânărului dirijor — care a mai avut și norocul să găsească înțelegerea necesară la comandantul unității din care face parte.

Sublocotenentul *Romulus Botto* s'a afirmat, dela prima sa manifestare publică. Ii menționăm cu plăcere numele. Este un nume despre care se va mai vorbi.

— *Bebs Delavrance*, așa cum i se zicea în cercurile literare ale Capitalei, celei mai mici odrasle ale lui Delavrancea, a încetat să mai fie o ființă!

Femeia cu proporție de furnică, înzestrată cu cel mai fin simț critic din cercul „Zburătorului”, nu mai rămâne decât un nume, însemnând o existență din cele mai alese. La cele câteva ședințe ale „Zburătorului”, la care am asistat mai mult din curiozitatea de-a ști ce-i un ceneclu literar, Bebs Delavrancea își ocupa locul cunoscut — un ghem viu în mijlocul unei canapele — în cerul femeilor de care era

veșnic înconjurată, lăsând impresia celui mai șlefuit diamant.

Din acel loc, Bebs asculta depănarea discuțiilor și nu intervenea decât atunci când i se cerea cuvântul. Și el era hotărâtor.

Dacă viitoarele antologii literare nu vor aminti nimic despre Bebs Delavrancea, existența cercului „Zburătorului” va fi veșnic legată de numele femeii cu proporții de furnică și cu ochii cei mai ageri pe cari i-am văzut vreodată.

— „Libertatea”. Revista d-lor ing. Ion P. Gîgurtu și George Strat a apărut într-un moment de acută criză a scrisurii românesc, într-o vreme haotică și primejdioasă. Haotică — prin lipsa de simț critic a opiniei publice și pătrunderea elementelor fără cultură și talent în cetatea literilor. Primejdioasă pentru însuși viitorul libertății de gândire și exprimare.

Pulsul vremii a fost deci potrivit unei reviste de înaltă conduită ideologică, ca „Libertatea”, cecăce n'a putut fi totuși o piedecă în calea ei, pentru că revista s'a bucurat de colaborarea unor condeie consacrate.

Răsbind prin vrăsmășia și desorientarea vremii, „Libertatea” a fost o flacăra luminoasă în noaptea fără stele.

Prin curajul afirmării unor idealuri considerate de mulți perimate, binefăcătoare, încă, după alții, varietatea paginilor și vioiciunea talentelor prin seriozitatea problemelor tratate „Libertatea” s'a situat îndată printre cele mai bune și repute reviste.

Fenomenul acesta spiritual trebuie ne încante. Să ne mândrim că câteva reviste mari — cari discută academic în contradictoriu — prămele generele ale culturii și ale tinului națiunii, în special.

La patru ani după apariție — „Libertatea” înseamnă un bogat bilanț de gândire sădită în public.

— Tiberiu Vuia: Poeme. Tiberiu

Vuia a îndrăznit, după o lungă erare impusă de cunoșcuta-i modestie, adune într'un volumăș câteva mărgăritarele frumoaselor sale poezii. A tipărit, la Timișoara câteva poeme.

Cititorii „Hotaru'ui” cunosc de scânteierile acestui însuflețit mărșă de imagini și depănător de vise.

Este, totuși, o altă bucurie a sufletului să ai în fața ta un inelbrilante în loc să vezi pietrele risipite. Valoarea lor crește prin colaborearea orânduiri. Volumul ne dă pețita de a sta mai mult și mai temer de vorbă cu suferindul de frumede-a-l cunoaște mai profund.

Sfătuim, însă, pe cititor să nu ceartea'n mână din curiozitate, ci aștepte clipa când sufletul îi cere mosul, când îi e dor de verdele mal de râu ce susură sau de mârșă unei brazde proaspete.

Altfel osteneala e zadarnică. simți parfumul unei lăcrămioare goana căruții ce trece peste ea.

Acela care ne va asculta sfatul va face din poemele lui Tiberiu o mică bibliie a alinării inimii.

Am primit la redacție:

Cărți:

E. LOVINESCU: *Memorii III.*

FANE GEORGE PAIȘTE: *Incătușări* — poezii — „Cartea Românească” Timișoara — 1937.

VIRGIL TREBONIU: *Cortegiul plin de sărbătoare* — poeme — 1935.

Frumusețea zilelor — poeme — 1936.

Ceasul de amiază — poeme — 1936.

Umbra platanilor — poeme — 1936.

Anotimpuri în tăcere — poeme — 1937.

Toate aceste cărți sunt tipărite la Institutul de Arte Grafice „Muscanu” — București.

Reviste:

„*Ideia*” anul I. Nr. 1. Cluj, — *Gând Românesc*, Februarie-Martie, Cluj. — *Gândul Vremii*, Martie, Iași. — *Frucea*, Timișoara. — *Film*, Timișoara. — *Viața la țară*, București. — *Pagini literare*, Aprilie, Turda. — *Primăvara literară*, revista elevilor dela liceul „Gh. Lazăr”, Sibiu, Maiu. — *Gând străjeresc*, Ian.-Febr.-Mart, Cluj. — *Preocupări literare*, Ianuarie-Martie, București. — *Eu și Europa*, Deva.

Ziare:

Granița, Arad. — *Știrea*, Botoșani. — *Vestul*, Timișoara. — *Glasul Muncitorului român*, Reșița.

ИЛЕИ 115.-

ТИП. ЛОВРОВ, АРА